

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**POSTAVENÍ OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ VE
VYBRANÝCH ZEMÍCH EVROPSKÉ UNIE**

Autor práce: Radka Blechová

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha

Katedra: Právních oborů a bezpečnostních studií

2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval(a) samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Bc. Josefu Křihovi, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

BLECHOVÁ, R. *Postavení oběti domácího násilí ve vybraných zemích Evropské Unie: bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2018. 55 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Josef Kříha

Klíčová slova: domácí násilí, postavení oběti, oběť, domácí násilí v zemích Evropské Unie, domácí násilí v České republice, domácí násilí ve Velké Británii

Tematické zaměření bakalářské práce (dále jen „práce“) je problematika domácího násilí, jakožto stále celospolečensky aktuální jev. Pomocí analyticko-syntetizující metody práce teoreticko-praxeologickou formou objasní zájmově reflektovanou problematiku domácího násilí s užším vymezením pozice oběti. Na základě rozboru tematicky přílehlavých kazuistik bude komparativní metodou porovnáno postavení oběti domácího násilí ve vybraných zemích Evropské Unie, legislativní nástroje, formy pomoci obětem a preventivní opatření. V rámci závěrečných výstupů práce budou daná zjištění formou dílčích a zevšeobecňujících výstupů vyhodnocena.

ABSTRACT

BLECHOVA, R. *The victim position of domestic violence in selected countries of European Union: Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2018. 55 p. Supervisor: Mgr. Bc. Josef Kříha

Key words: domestic violence, the victim position, the victim, domestic violence in countries of European Union, domestic violence in Czech Republic, domestic violence in Great Britain

The main point of interest of this bachelor thesis (hereinafter „thesis“) is still actually all-society problematics of domestic violence. The thesis tries to use the analytically-synthesizing method for zooming in the domestic violence with narrower definition of the victim position. Based on the analysis of specific case studies, the victim position in two selected countries of European Union, will be compared and given findings will be evaluated. The legislative tools, forms of help victims and preventive patrimony in both countries will be mentioned. Within final output of work all given findings will be evaluated.

OBSAH

ÚVOD	8
1 Cíl a metodika bakalářské práce	9
2 Definice pojmu domácí násilí	10
2.1 Definice pojmu domácí násilí z legislativního hlediska	10
2.2 Definice pojmu domácí násilí z psychologického hlediska	11
3 Předpoklady, příčiny, formy	13
3.1 Předpoklady	13
3.2 Příčiny	13
3.3 Formy	15
4 Pachatelé	16
5 Oběti	18
5.1 Specifikace oběti	18
5.2 Proces viktimizace ve spojitosti s dětmi	19
5.3 Proces viktimizace ve spojitosti s dospělými	20
5.4 Syndrom oběti	24
5.5 Obor viktimologie	27
6 Diagnostika domácího násilí a kazuistika	29
6.1 Diagnostika domácího násilí	29
6.2 Kazuistika – Psychická forma domácího násilí, Česká republika	31
6.3 Kazuistika – Fyzická forma domácího násilí, Velká Británie	38
7 Postavení oběti ve vybraných zemích Evropské Unie – komparativní vzhled ..	42
7.1 Velká Británie	42
7.2 Česká republika	45
7.3 Komparace pozice oběti domácího násilí ve Velké Británii a v České republice	48

ZÁVĚR	51
Seznam použitých zdrojů	53

ÚVOD

Stěžejním tématem práce je problematika a psychologické aspekty domácího násilí. Volba tématu byla determinována skutečností, že se jedná o celospolečenský jev, vyskytující se od samého počátku lidského soužití až po současnost, zcela ignorující civilizační pokrok, vzdělání, sociální zařazení či vyznání.

Dnes a denně se z médií dozvídáme o výhrůžkách, teroristických útocích, tyranii, zotročování a popravách vedených islámským státem, a to i za cenu jeho vlastní porážky. Islámský stát nám chce dokázat, že se nebojí a že půjde za svým cílem tzv. přes mrtvolu. Jak lehce převádí toto zobecněné ustálené slovní spojení v realitu. Hrozba války je nezpochybnitelná a média jsou pro islámský stát prostředkem k šíření zastrašování. Dokonce se dozvídáme, že používají i děti, které mění ve vrahy.¹ Tento druh násilí je veřejný a pompézní.

Paradoxně oproti tomu, za zdmi našich domovů, se odehrává taktéž násilí. V tomto případě jde ale o násilí neveřejné, intimní a soukromé. Základní stavební kámen mají však oba typy násilí společné. Je jím nutná potřeba šíření strachu, z důvodu hluboce zakořeněné pokřivenosti útočníka, ať už je jím zmanipulovaný šik džihádistů nebo třeba váš manžel.

Někomu se může toto přirovnání možná zdát dosti nekompatibilní, ale zamyslím-li se nad důsledky obou těchto typů násilí, vyvstává mi otázka: Co je větší zlo? Celosvětová přímá hrozba svaté války, na niž jsme neustále mediálně připravováni, anebo pomalu ale jistě umírající duše člověka týraného mezi zdmi svého vlastního domova, tajně, tiše, slovem či rukou nejbližšího a člena vaší vlastní rodiny?

¹*Hospodářské noviny* [online]. Fra: ČTK, 2015 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-63673590-detsky-vrah-z-idea-is-je-asi-synem-partnerky-francouzského-islamisty>.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem práce je v širší optice formou teoretické analyticko-syntetizující metody objasnit problematiku domácího násilí s užším vymezením pozice oběti. Vedlejším cílem je na základě rozboru tematicky přílehlavých kazuistik porovnat postavení oběti domácího násilí ve vybraných státech Evropské Unie a vyhodnotit daná zjištění.

Věcná část práce v rámci teoretického vhledu širší formou objasní předpoklady a příčiny vzniku domácího násilí, základní východiska, pojmosloví zkoumané oblasti a stav právní úpravy v „de lege lata“ optice. Poukáže na formy, typy a důsledky. V užším postihu analyzuje osobu pachatele z psychologického hlediska. V rámci užšího vymezení se však zaměří na oběť, její psychologický profil, vliv dopadů násilí na její osobu a v neposlední řadě na způsoby pomoci obětem včetně prevence do budoucna. Práce bude obohacena o tematicky přílehlavé kazuistiky. Komparativní metodou bude porovnána pozice oběti ve vybraných zemích Evropské Unie. Budou zmíněny legislativní nástroje, formy pomoci obětem a preventivní opatření v jednotlivých zemích.

2 Definice pojmu domácí násilí

2.1 Definice pojmu domácí násilí z legislativního hlediska

Velmi dlouhou dobu bylo v České republice nahlíženo na domácí násilí jako na ryze soukromou záležitost. V platném českém právu nebyl do roku 2007 pojem domácí násilí vůbec definován. Nejvíce se mu blížil tzv. přešůpek proti občanskému soužití. Postupem času však společnost zaznamenala silný celoplošný dopad tohoto problému a vykrytalizovala tak nutná potřeba jej začít legislativně řešit. Česká republika se přijetím zákonů vztahujících se k problematice domácího násilí přihlásila k řešení problematiky domácího násilí a současně deklarovala nulovou toleranci k násilí a závazek ochrany osob ohrožených.²

Česká legislativa sice není v oblasti problematiky domácího násilí na tak vysoké úrovni jako západní Evropa, avšak učinila již několik základních kroků k prevenci a řešení tohoto činu.³

Aktuálně účinná česká legislativa týkající se domácího násilí je zakotvena v těchto zákonech:

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“), upravuje zřizování a provoz intervenčních center. Intervenční centra jsou poradenská zařízení pro osoby ohrožené domácím násilím.

Zákon č. 135/2006 Sb., o domácím násilí, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím (dále jen „zákon o domácím násilí“) přichází s pojmem institut vykázaní. Institut vykázaní je možnost zásahu státu do vztahu dvou osob v jejich společném obydlí, pokud je jedna osoba druhou ohrožena. Z důvodné zprávy k tomuto zákonu vyplývá, že *„domácím násilím se rozumí opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází, nebo hrozí, že dojde k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě. V rámci domácího násilí lze jednoznačně identifikovat osobu násilnou i osobu ohroženou, proti níž takové útoky nebo výhrůžky útokem směřují.“*

²IDT Brno [online]. Brno: IDT Brno, 2014 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <http://www.idtbrno.cz/domaci-nasili-vceskem-pravu>.

³KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. a KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011, str. 2, ISBN 978-80-7400-381-3.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Policii České republiky“), upravuje oprávnění policisty rozhodnout o vykazání ze společného obydlí, zákazu vstupu do něj a zákazu navazování kontaktu s osobou ohroženou.

Zákon č. 40/2009 Sb., Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „Trestní zákoník“), upravuje trestní postih projevů domácího násilí a upravuje trestní postih projevů nebezpečného pronásledování, tzv. stalking.

Zákon č. 292/2013. Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o zvláštních řízeních soudních“).

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálně právní ochraně dětí“), upravuje postavení dětí, které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za jejich výchovu, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami. Zákon také upravuje oznamovací povinnosti.⁴

2.2 Definice pojmu domácí násilí z psychologického hlediska

Pojem násilí je obecně vnímán jako nepřiměřený psychický či fyzický nátlak a poškozování. Rozšíříme-li tento pojem přívlastkem domácí násilí, vnímáme jej jako sociálně-patologický jev aplikovaný v kruhu rodiny, či vzájemně blízkých osob sdílejících stejné obydlí. Jedná se o jev, který se vždy negativně dotýká všech členů domácnosti, ať už se jedná o oběť či o svědky, a narušuje jejich zdravý duševní vývoj a integritu.⁵

Domácí násilí má interdisciplinární rozměr. Můžeme na něj nahlédnout z několika úhlů pohledu.

Z pohledu kriminalistiky je domácí násilí považováno za poměrně zvláštní a výjimečný fenomén. Jeho jedinečnost spočívá v tom, že se jedná o jediný případ trestného činu či přestupku, kdy pachatel neopouští místo činu.⁶ Jeho výjimečnost dále spočívá v tom vůči komu a za jakých psychologických okolností je aplikováno. Domácí násilí se odehrává vždy mezi osobami, které společně sdílejí soukromí, obydlí, finance

⁴IDT Brno [online]. Brno: IDT Brno, 2014 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <http://www.idtbrno.cz/domaci-nasili-vceskem-pravu>.

⁵GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, spol. s r.o., 2000, str. 10, ISBN 80-7021-416-3.

⁶ROSA [online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>

či navíc děti.⁷ Nemusí se nutně jednat o partnerský vztah ve smyslu manžel a manželka, druh a družka, i když si jej dovolím ve své práci používat jako příklad, protože v naprosto převažující většině případů bývá muž pachatelem a žena obětí.⁸

Z pohledu policie je domácí násilí oproti ostatním trestným činům a přestupkům nejméně viditelné, v mnoha případech nepředvídatelné, mnohdy nepochopitelné, nekontrolovatelné, velmi těžko identifikovatelné a dosti často nepostižitelné. Postupnou gradací pak může přejít i v útok proti zdraví a v nejhorší variantě i proti lidskému životu oběti.

Z pohledu sociologie lze domácí násilí označit za vědomou činnost, kdy jedna osoba páchá na druhé osobě jistý druh nadvlády, omezuje její osobní svobodu, získává a udržuje nad ní kontrolu a jedná tak proti její lidské důstojnosti. Základním aspektem těchto vztahů však je vždy sociální, citová a ekonomická vazba. Od ostatních forem delikventního chování se odlišuje tím, že vytváří vztah závislosti oběti na pachateli.⁹ Projevy domácího násilí mohou nastat i ve vztahu děti a rodiče, děti a prarodiče.

Domácího násilí se uskutečňuje v pravidelném cyklu tří fází. První fází je narůstání napětí („tension building phase“), druhou fází je exploze násilí („violent phase“) a třetí fází je fáze klidu a zdánlivých líbánek („honeymoon phase“). Při čemž délkou trvání dominuje fáze první a třetí. Druhá fáze je časově kratší a může k ní docházet i s delším odstupem, např. jednou za půl roku či déle.¹⁰

Vzhledem k výše uvedenému, bych jako hlavní znaky domácího násilí určila tyto:

- Společné bydlení pachatele a oběti
- Blízký vztah a určitá citová propojenost pachatele a oběti
- Jasně rozdělení asymetrických rolí pachatele a oběti
- Neveřejnost/privátnost
- Cykličnost
- Dlouhodobé trvání
- Eskalace

⁷ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2004, str. 237, ISBN 80-86473-86-4.

⁸KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. a KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011, str. 10, ISBN 978-80-7400-381-3.

⁹DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J.. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí (pracovní manuál)*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005, str. 7, ISBN 80-239-5686-8.

¹⁰ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky (Domácí násilí, stalking, predikce násilí)*. Vyd.1. Praha: Grada Publishing a.s., 2008, str. 12, ISBN 978-80-247-2207-8.

3 Předpoklady, příčiny, formy

3.1 Předpoklady

Různé podoby násilí ve společnosti pozorujeme již od nepaměti. Pokud zúžíme úhel pohledu, i domácí násilí se uskutečňuje již staletí. Můžeme tedy hovořit o tom, že domácí násilí má své historické kořeny. Ženy, děti, služebnictvo a zvířata byly v řadě kultur po staletí považovány za majetek otce rodiny, který nad nimi disponoval právem vlastnictví a v případě provinění proti jeho vůli i neomezeným právem výkonu trestu. Tento patriarchální model fungoval od nepaměti, byl jediný možný, a jak už to tak bývá u věcí, které jsou jediné možné, nikdo se dlouhou dobu nepozastavoval nad tím, zda je to tak správně. Vztahy v rodinách ale rozhodně nefungovaly v ideální rovině, nicméně soukromí rodinného soužití nebylo dlouhou dobu předmětem veřejného zájmu. K první zásadní změně vnímání tohoto jevu došlo až v 60. a 70. letech 20. století, kdy vlivem proměny společenského klimatu ve Spojených státech a západní Evropě, došlo k prolomení do té doby tradičního rodinného tabu. Rodina přestala být idealizována a na veřejnost vzešlo šokující poznání, že domácí násilí se vyskytuje velmi často a potírá dokonce jakékoliv vrstevní a ekonomické rozdíly.¹¹ Do České republiky se domácí násilí dostává do širšího povědomí s pádem totalitního režimu.

3.2 Příčiny

Proč nejsou vztahy mezi mužem a ženou vždy bezproblémové? Proč se v nich mnohdy vyskytují prvky násilí? Všichni jsme jedinečné osobnosti s předem daným genetickým fondem, všichni jsme vyrostli v rodinném modelu, který podvědomě považujeme za ten správný, a pokud ne, minimálně jsme si tento model vytvořili sami v sobě. Všichni jsme si v životě prošli určitými situacemi, které v nás zanechaly stopy, a podle těchto zkušeností odvíjíme své chování a jednání k druhým lidem i sami k sobě. A právě uvědomění si sama sebe v celé jeho šířce, hloubce a síle je, dle mého názoru, stěžejním aspektem domácího násilí ve vztahu. Pachatel domácího násilí si je plně vědom že páchá na druhém člověku zlo, že na něm parazituje, že jej využívá ke svému užitku, že si prostřednictvím něj kompenzuje určitý nedostatek své vlastní osoby, má

¹¹GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, spol. s r.o., 2000, str. 13, ISBN 80-7021-416-3.

psychopatické rysy. Pachatel si plně uvědomuje sám sebe a svoji potřebu a proto páchá domácí násilí. Paradoxně, když si oběť domácího násilí začne uvědomovat samu sebe, nastane v celém procesu bod zlomu. Oběť znovu zpět získá vědomí své vlastní hodnoty, zaktivuje činnosti ve svém osobním zájmu, začne se vymaňovat, bránit, vyhledávat pomoc, ochranu a řešení.

Podle analýz veškerých případů, patří domácí násilí k těm jevům, které se dají poměrně spolehlivě předpokládat.

Proč tedy ženy navazují vztahy s muži, kteří je následně ponižují, týrají a bijí? Jde o historii zakořeněný vzorec ženské podřazenosti vůči muži a mužské nadvlády nad ženou? Jde o hormonové opojení v období zamilovanosti, kdy biochemické procesy ženě zcela zatemní mozek, a když jej opět odtemní, má pocit, že už není cesty zpět?

Policejní psycholog kpt. PhDr. Jan Hubert, ve své stati *Domácí násilí – varovné signály na začátku vztahu* uvádí tyto předpoklady, kdy pachatel, v drtivé většině muž:

- pochází z rodiny, kde se otec k matce choval hrubě
- ženu, která ho odmítá, neodbytně a vytrvale tzv. uhání
- během známosti se k ženě chová vlastnicky
- nedokáže ovládat své emocionální reakce
- není nikdy schopen uznat svoji chybu¹²

Jistě však existuje i řada dalších alarmujících aspektů. Každý člověk je individuální, u někoho převažuje to, u jiného ono, někdo jsme citlivější v této oblasti, někdo v jiné. Nelze se zcela jasně řídit pravidly a vzorci, a to je hlavním důvodem proč bývá potenciálním obětí domácího násilí odborníky doporučováno dát především na vlastní intuici.

Můžeme rozpoznat i řadu rizikových faktorů, které zpravidla doprovázejí vznik domácího násilí. Je jím např. finanční závislost na partnerovi, péče o děti v rámci mateřské a rodičovské dovolené, zdravotní omezení či postižení, vynucená sociální izolace, přechod z aktivní zaměstnanosti do starobního důchodu, rozdílné názory na výchovu dětí, či nějaká forma závislosti pachatele.¹³

¹²HUBERT, J., kpt., PhDr., psycholog oddělení psychologických služeb Krajského ředitelství policie Královéhradeckého kraje, pedagog pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, *Domácí násilí – varovné signály na začátku vztahu*.

¹³*Bílý kruh bezpečí* [online]. Praha, 2007 [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>.

3.3 Formy

Domácí násilí se vyskytuje nejčastěji v pěti formách, které pachatel ve většině případů kombinuje, avšak vždy jednu z nich používá jako dominantní.

Psychická forma domácího násilí se projevuje slovním týráním, ponižováním, citovým vydíráním, zesměšňováním, osočováním, obviňováním, nápadným přehlížením pocitů druhých, pronásledováním, kontrolováním, výslechy, vynucováním poslušnosti a podřízenosti. Může docházet i k záměrnému odpírání či přerušování spánku. Tento typ domácího násilí stojí zpravidla na počátku všeho, co bude vlivem eskalace následovat. Pro oběť je nejhůře identifikovatelné, protože oběť si jej nejprve zdůvodňuje jako své vlastní pochybení. Také je obtížně prokazatelné, na první pohled nemusí být zřejmé, zda je oběť skutečně psychicky týrána. Psychické násilí může vyústit v násilí fyzické.

Fyzická forma domácího násilí zahrnuje projevy tělesné agrese vůči oběti v podobě postrkování, tahání za vlasy, fackování, kopání, smýkání, bití, pálení, házení předměty, ohrožování nožem či jiným nebezpečným předmětem nebo zbraní. Tento typ násilí je jasně zřejmý, protože jeho následky jsou patrné na první pohled a nese s sebou riziko poškození zdraví, v extrémním případě ohrožení na životě.

V **sociální formě** domácího násilí si pachatel klade za cíl svoji oběť izolovat od okolní společnosti, aby nemohla svůj problém srovnávat a diskutovat o něm s ostatními lidmi. Oběti se pak zcela deformuje vnímání reality a domácí násilí pak považuje za normální. Pachatel oběti zakazuje styk s širší rodinou, přáteli, kolegy, a to jak osobní, tak telefonický či elektronický. Zamyká, blokuje telefon, odpojuje internet.

Ekonomická forma domácího násilí za sebou skrývá zákaz disponovat finančními prostředky, v mnohých případech jich i legálně nabývat. Pachatel zakazuje oběti chodit do zaměstnání, zakazuje disponovat společným účtem, dožaduje se doprošování o finance, mnohdy odmítá platit stravu, oblečení a předměty denní potřeby.

Sexuální forma domácího násilí se vyznačuje tím, že pachatel si u oběti vynucuje jakékoliv sexuální projevy a výkony. Oběť je podstupuje nedobrovolně či s nechutí.

Pokud nedojde přímo k pohlavnímu aktu, je i tato forma, obdobně jako forma psychického násilí, hůře dokazatelná.¹⁴

Ať už pachatel zvolí jakoukoliv formu domácího násilí, případně jejich kombinaci, vždy se jedná o omezování základních práv a svobod oběti a pokud je zúčastněno i dítěte, dochází navíc k rozporu s rodičovskou odpovědností.

4 Pachatelé

Pachatel domácího násilí uplatňuje nad obětí dominantní postavení, kontrolu a moc.

Na základě starších teorií se odborníci přikláněli k názoru, že pachatel domácího násilí je člověk trpící určitou formou poruchy osobnosti, dříve nazývanou psychopatie.¹⁵ Tito lidé jsou mezi námi nenápadně začleněni a dle výzkumů tvoří 4% celé společnosti. Jsou to ti, kteří jsou manipulativní a zneužívající, ti kteří mají velký problém s respektováním citů a práv druhých lidí, ale v první řadě sami se sebou. Místo spolupráce uplatňují moc a kontrolu. Místo lásky uplatňují přednostní nárok na to, co chtějí. Své cíle realizují výhradně na úkor druhých a činí tak bez lítosti a bez svědomí. Výzkumy psychopatie prokázaly tuto osobnostní psychickou poruchu jako neurobiologický problém, v němž jde o abnormální uspořádání mozku. Určitá mozková centra postrádají propojení a aktivitu. Tato porucha je odhalitelná prostřednictvím EEG snímků mozku, nebo testem PCL-R, jehož autorem je Dr. Robert D. Hare, emeritní profesor University of British Columbia a renomovaný badatel v oboru kriminální psychologie¹⁶

Avšak nejnovější teorie dokládají, že pachateli, resp. násilnými osobami, může být prakticky kdokoliv. Není rozhodující, zda má poruchu osobnosti, z jaké socioekonomické vrstvy pochází, jaké má vzdělání, jaké náboženství vyznává, jakého je etnika nebo věku. Hlavním určujícím znakem je rozdílnost v chování násilníka na veřejnosti a doma. Násilník bývá na venek velmi příjemný a sympatický člověk, který

¹⁴ACORUS [online]. Praha, 2011 [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>.

¹⁵KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. a KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011, str. 8, ISBN 978-80-7400-381-3.

¹⁶ELYNA [online]. 2011 [cit. 2018-01-21]. Dostupné z: <http://www.elyna.wz.cz/index.htm>.

se na veřejnosti ke své rodině chová naprosto ukázkově, mnohdy možná až příliš. Svoji druhou násilnickou podobu pachatel projevuje až v intimním prostředí svého domova.

Pachatel se vyznačuje především těmito charakteristickými znaky:

- nízká sebeúcta, tzv. ničeho se neštítí, jde přes mrtvoly
- nízké sebevědomí, které má potřebu si zvyšovat na úkor druhých, jejich ponižováním, poučováním, vychováváním či např. sexem a promiskuitou
- slabá funkce ega a komplex méněcennosti, projevující se často pravým opakem, sebestředností, nadřazeností, bezcitností
- nízká sebekontrola impulsů, výbušnost (avšak vysoká sebekontrola chování doma vs. na veřejnosti!)
- nedůvěra sám v sebe, projevující se např. extrémní žárlivostí či parazitováním na druhých lidech
- uznávání modelu patriarchální rodiny¹⁷

Pachatel své násilnické chování bagatelizuje, popírá nebo omlouvá a udává pro něj své vlastní důvody proč má právo takto jednat. Těmito důvody bývá často vyprovokování obětí, pouhá neshoda, únava, přetažení nebo vliv alkoholu. Ve skutečnosti je závislost pachatele na oběti tak silná, že je často přirovnávána k závislosti na heroinu. Pachatel nesnese, když se mu oběť vzepře, v tomto stádiu pak uplatňuje sliby a dárky, poté už přicházejí na řadu výhrůžky, ovlivňování okolí, únos dítěte atd. Své násilnické sklony si pachatel z velké části nese již z dětství.¹⁸

¹⁷KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. a KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011, str. 8-9, ISBN 978-80-7400-381-3.

¹⁸DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí (pracovní manuál)*, Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005, str. 59, ISBN 80-239-5686-8.

5 Oběti

5.1 Specifikace obětí

Obdobně jako u osoby pachatele, obětí se může stát kdokoliv, a nezáleží, z jaké socioekonomické vrstvy pochází, jaké má vzdělání, jaké náboženství vyznává, jakého je etnika nebo věku. Za typické skupiny obětí bývají označovány ženy (manželky či družky), děti (přímo či nepřímo), senioři, zdravotně postižení, osoby z odlišného sociálně-kulturního prostředí (cizinci, uprchlíci).

Chování obětí má svá specifika. Oběť je vždy pod tlakem a z nějakého důvodu nechce, aby se o tom, čím právě prochází, vědělo. Důvodem bývá vnitřní stud oběti za to, že trpí dlouhodobé a intenzivní násilí, a bojí se si to přiznat. Oběť velmi často sama sebe obviňuje z toho, co se jí děje. Cítí se odpovědná za to, že není schopna vytvořit a udržet rodinu, domácí pohodu a klid, má k partnerovi stále citový vztah, omlouvá jeho chování, cítí vinu za to, že sama vyprovokovává vzniklé situace, případně z jiných důvodů, které tak často od pachatele slýchá, a nechá si jimi zmanipulovat své vlastní vědomí. Mívá tendence popírat či minimalizovat rozsah a následky, které si vytrpěla.¹⁹ Toto probíhá ve třech úrovních. Nejprve úroveň popírání existence domácího násilí, kdy si oběť absolutně nepřipouští, že by byl ve vztahu nějaký problém. Následuje úroveň popírání závažnosti a na závěr popírání řešitelnosti domácího násilí.

Mezi hlavní důvody, proč oběť tak dlouho trpí, patří ale v první řadě strach. Strach, který pachatel tak dlouho v oběti buduje. Strach ze selhání, strach z obviňování, strach z osamocení, strach z ekonomické závislosti, strach z beznaděje.

Nutno podotknout, že domácí násilí neovlivňuje pouze jeho hlavní oběť, ale má negativní dopad i na všechny ostatní zúčastněné, tedy v nejčastějším případě děti. Děti se tak nepřímo stávají taktéž oběťmi násilí a výzkumy ukazují, že tento jev je významným rizikovým faktorem při predikci násilného chování v jejich budoucím partnerském vztahu.²⁰

¹⁹DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí (pracovní manuál)*, Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005, str. 60, ISBN 80-239-5686-8.

²⁰GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, spol. s r.o., 2000, str. 76, ISBN 80-7021-416-3.

5.2 Proces viktimizace ve spojitosti s dětmi

Světová zdravotnická organizace dokonce v roce 2003 charakterizovala domácí násilí jako psychické týrání dětí. Děti bývají domácím násilím zasaženy dvojitým způsobem, přímou nebo nepřímou viktimizací. Výraz viktimizace obecně označuje proces poškozování a zraňování jedince. Viktimizace sice začíná, ale zpravidla nikdy nekončí, vlastním útokem na oběť. Trestný čin je pro oběť pouhým počátkem, úvodním dějstvím a stojí na prahu následujících pochodů. Jde tedy o celý komplexní a provázaný proces, který nazýváme viktimizací.²¹

V případě přímé viktimizace se jedná o situaci, kdy násilník přímo útočí nejen na partnerku, ale i na své dítě (ve většině případů když dítě brání matku při konkrétním útoku násilníka). Orientační výzkumy hovoří o tom, že 62% synů starších čtrnácti let se snaží bránit svoji matku před útoky otce nebo nového partnera. U dívek byla v obdobných případech zjištěna tendence spíše chránit či ukrývat své mladší sourozence.

Nepřímou viktimizací je v pravém slova smyslu míněno právě to, co Světová zdravotnická organizace označila za psychické týrání dětí. Dítě zde není ohrožováno přímo, jako terč výbojů násilníka, avšak je „pouze“ svědkem přímého útoku na oběť. Dokonce i jakákoliv snaha oběti, která se snaží své děti před následky domácího násilí ochránit, bývá ve většině případů neúspěšná. Děti jsou velice vnímavé a empatické. Týraná matka nedokáže být dětem plnou emoční podporou, a duševní vývoj dítěte tímto stavem celkově trpí.

Ať jde o přímou či nepřímou viktimizaci, jejich následky bývají totožné. Dítě bývá vážně psychicky traumatizováno, což se projevuje těmito znaky:

- pocit viny za vzniklou situaci, pocit bezmoci
- nízké sebevědomí a deprese
- úzkost, nespavost, noční můry, pomočování
- agresivita, vzteklost, impulsivita
- interpersonální problémy, vymizení empatie,
- zvýšená náchylnost k nemocem

²¹ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, str.12, ISBN 978-80-247-2014-2.

- patologické autodestruktivní chování např. alkohol, drogy, útoky z domova, samotářství)²²

5.3 Proces viktimizace ve spojitosti s dospělými

Obdobě jako ve spojení s dětskými účastníky domácího násilí, má proces viktimizace primární a sekundární dopady i na dospělé jedince v roli oběti. Praxe a výzkumy doložily, že újma způsobená trestným činem je z psychologického hlediska pouze úvodním dějem (primární viktimizace), na který však navazují další posttraumatické zraňující události (sekundární viktimizace).

5.3.1 Primární viktimizace

Primární viktimizace je bezprostředně spojena s vlastním trestným činem a je jeho přímým důsledkem. Zahrnuje tzv. primární rány a jde zcela na konto pachatele. Primární rány jsou následující:

Fyzická újma – narušení fyzické integrity, a to v rozmezí mezi lehčími zraněními a konče těžkým ublížením na zdraví až usmrcením

Finanční újma – ztráta majetku či jeho poškození, ušlý zisk, nebo např. náklady za léčení

Emocionální újma – emocionální rány, které jsou mnohem obtížněji postižitelné, neboť souvisejí se subjektivním prožíváním každé oběti, s její individualitou. Mohou být velmi ničivé a obtížně odstranitelné. Emocionální rány se na venek projevují jako vnitřní diskomfort oběti, labilita a tenze. Velmi častý jev je panický strach z pachatele, z opakované viktimizace, nedůvěra vůči okolí (má strach konat činnosti, které dříve běžně konala, vzdává se svých původních návyků), není schopna se odpoutat od myšlenek na danou událost, obtížně se koncentruje na pracovní úkoly, ale i na běžné denní činnosti, může mít pocit ztráty vlastní identity (cítí se být někým jiným, než byla před činem), bývá pro ni obtížné vzpomenout si na určité detaily trestného činu (naopak jiné jí zase nejdou z mysli), může se objevit pocit vzteku.

²²ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2004, str. 249-250, ISBN 80-86473-86-4.

Spáchaný trestný čin se na oběti podepíše tak, že zásadně oťrese jejími životními předpoklady, roztrhává mentální vzorce a životní scénáře. U oběti dochází k tzv. psychické fragmentaci, při čemž „znovuposládání“ a „přeskládání“ (kognitivní restrukturalizace) je v podstatě jádrem procesu vyrovnávání se s viktimizací. Trestný čin u oběti způsobí destrukci dvou životně nejpodstatnějších iluzí, které si v běžném životě vědomě příliš neuvědomujeme, ale jsou stěžejní podstatou duševního zdraví a psychického komfortu. První zdevastovanou iluzí je základní lidská potřeba pocitu bezpečí. Druhou je potřeba sebeprosazování a seberealizace. Na kratší dobu způsobí trestný čin v psychice oběti i ztrátu iluze „dobrého světa“ (svět je znenadání zlý nepředvídatelný, nespravedlivý a strach nahánějící prostor, kde se nedá nikomu důvěřovat). Oběť na přechodnou dobu ztratí i iluzi kontroly (oběť má pocit marnosti a bezmoci, kontrolovat a ovlivňovat vlastní život je zbytečné, protože se přesto dostává do situací, které jsou jeho vlastní aktivitou neovladatelné. Viktimizace je pro oběť krize vlastní osobnosti, vlastního já. Typické bývá reakce „Proč zrovna já?“ „Nikdy by mě nenapadlo, že se to přihodí zrovna mně“

Psychologie specifikuje v souvislosti s viktimologií a primární emocionální újmou další tři tzv. neviditelné rány.

Pocit zneuctění – oběť ztratila svoji vnitřní duševní rovnováhu, vytratilo se její vnitřní přesvědčení, že je ve srovnání s ostatními lidmi tzv. v pořádku

Ztráta pocitu důvěry – oběť ztratila pocit důvěry ve vnější svět, ale i sama v sebe, ve svůj vlastní úsudek. Schopnost přiměřeně důvěřovat svému okolí a sobě je znakem každého duševně vyrovnaného člověka. K normálnímu životu potřebujeme do určité míry důvěřovat přátelům, známým, ale i neznámým lidem. Buduje to v nás jistotu v život a v jeho uspořádanost a určitou předvídatelnost. Oběti se způsobením trestného činu všechny tyto jistoty rozplynou a svět se pro ni stává nesrozumitelný, lidé nepředvídatelní a bezdůvodně škodící. Oběť nechápe.

Ztráta pocitu autonomie – oběť přichází o jistotu možnosti rozhodování o svém vlastním životě, o jistotu možnosti volby, vlastní aktivity a důsledků svého počínání. Oběť se cítí slabá, rozčarovaná a bezmocná.

V řadě zemí je běžné, že emocionální újma vzniklá v důsledku spáchaného trestného činu na oběti, je předmětem finančního odškodnění. Oběť má tedy právo na kompenzaci emocionální újmy i v případech, kdy nedošlo k fyzickému zranění, ani ke ztrátě či

poškození na majetku. Toto bohužel neplatí v České republice. V trestním řádu naší země pro zjišťování rozsahu emocionální újmy nejsou stanovena žádná jasná pravidla. Emocionální rány spáchané na obětech v České republice mají význam zejména pro krizovou intervenci a eventuální následnou psychologickou péči.²³

5.3.2 Sekundární viktimizace

Sekundární viktimizace je sice velmi častá, avšak nemusí být v celém procesu povinná. Je také vysvětlována jako druhotné zraňování oběti. Nesouvisí s přímým chováním pachatele trestného činu a dochází k ní až následně jako důsledek posttraumatického šoku. Příkladem sekundární viktimizace může být vliv medializace daného případu, soudní dohry, jednání s orgány činnými v trestním řízení, oběť může trpět nočními můrami, změna chování oběti v určitých situacích, atp.)

Přestože postavení oběti trestného činu je vždy spojeno se stresem, o sekundární viktimizaci hovoříme teprve tehdy, když se do celého procesu vyšetřování, které odstartuje oznámení nebo zveřejnění trestného činu, vloudí další nadbytečné zraňování oběti. Setkáváme se s pojmem procedurální neférovosti. Tento termín poprvé použil L. Luhmann v roce 1969 a ve své koncepci rozlišil dva druhy spravedlnosti:

Spravedlnost procedurální – vztahuje se na procesy, kterými se dospívá k určitému rozhodnutí ve věci. V psychologii oběti jde o to, zda ona vnímá průběh vyšetřování jako férový. Např. pocit že výpovědi oběti byla věnována dostatečná pozornost, že jí byla zachována dostatečná důstojnost a že k ní bylo přistupováno s důvěrou.

Spravedlnost distributivní – zahrnuje postoje k vlastnímu konečnému rozhodnutí v dané věci. O distributivní spravedlnosti se oběť vyjadřuje ve chvíli, kdy hodnotí či komentuje např. rozhodnutí soudu o vině a trestu pachatele.

Z výsledků praxe plyne, že procedurální spravedlnosti připisují lidé větší důležitost než spravedlnosti distributivní. Porušení procedurální férovosti je pro ně podstatnější zdroj nespokojenosti nežli subjektivní pohled na výsledek soudního rozhodnutí. Podstata sekundární viktimizace se dá vyjádřit jako nezájem o potřeby oběti a ochranu její důstojnosti. Vezmeme-li v potaz, že při nahlížení na pachatele by měla platit presumpce nevinoty, pak při přístupu k oběti by měla platit presumpce dobrých mravů a

²³ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, str. 12-16, ISBN 978-80-247-2014-2.

dobrého jména. Mezi hlavní zdroje sekundární viktimizace patří potřeba přiměřené důvěry, bezpečí, respektu a potřeba získat informace.

Jak již bylo zmíněno, v rámci sekundární viktimizace dochází k druhotnému zraňování oběti. Vznikají tzv. sekundární rány, které jsou ve srovnání s ránami primárními, již výlučně psychologického rázu. Z právního pohledu sice postrádají výraznější materiální znaky, avšak z psychologického hlediska mohou zraňovat mnohem krutějším způsobem nežli rány primární. Rozlišujeme tři základní sekundární rány:

Pocit nespravedlnosti – může plynout z probíhajícího soudního procesu, z nedostatku informací, z vyšetřování pachatele na svobodě atd.

Pocit nedůstojnosti – většinou jako důsledek necitlivého výsledku, senzacechtivý přístup medializace médií, nevhodná reakce blízkého okolí atd.

Pocit izolace – ve smyslu prožitkového důsledku změn projevujících se v rodině, na pracovišti, v okolí bydliště. Dosavadní kontakty s nynější obětí trestného činu se mění, jsou omezenější, strojenější, okolí má tendence se kontaktům spíše vyhýbat.

Konkrétní data týkající se sekundární viktimizace v České republice jsou prakticky nedosažitelná. Toto téma u nás není zmapováno, chybí výzkumy. Oficiální statistiky Policie ČR či soudů tyto jevy z pochopitelných „samolibých“ důvodů nezachycují a jiné prameny neexistují. V policejním formuláři pro analýzu konkrétního trestného činu sice existuje kolonka „následky trestného činu“, avšak zde se vyplňují především následky na zdraví (zranění či smrt) a materiální škody. Toto je formální stránka věci. Bohužel z druhé, praktické, části věci je více než jasné, že u některých deliktů je sekundární viktimizace značně vysoká. Tuto skupinu tvoří především sexuální delikty a domácí násilí. Většina obětí těchto trestných činů, které vyhledají následnou pomoc, si stěžuje na projevy sekundární viktimizace ze strany policie, soudů, znalců, ale i nejbližšího okolí. Paradoxem pak je, že právě obavy oběti ze sekundární viktimizace, jsou hlavním motivem pro neoznámení spáchaného trestného činu znásilnění. Tento fakt je alarmující a má anipreventivní účinek – nahrává pachatelům a u obětí vyvolává bezmoc.

Mezi primární a sekundární viktimizací panuje jeden zásadní rozdíl. Zatímco primární viktimizaci plně řídí pachatel a nelze jí předejít, sekundární viktimizaci

předejít lze a stačí poměrně málo. Stačí empaticky komunikovat s obětí trestného činu a podporovat ji v procesu vyrovnávání se s následky traumatického zážitku.²⁴

5.4 Syndrom oběti

Syndromem oběti rozumíme soubor krátkodobých či dlouhodobých změn v chování a prožívání oběti trestného činu. V poslední době se vědci mimo jiné zaměřují i na zvláštnosti viktimizace u konkrétních druhů zločinů. Tyto typické komplexní změny jsou nazývány jako specifické syndromy viktimizace a v současné době jsou dobře zmapovány především tyto syndromy:

- Syndrom obětí znásilnění
- Syndrom týrané ženy (angl. Battered Woman Syndrom, zkratka BWS)
- Syndrom týraného a zneužívaného dítěte (angl. Child Abused and Neglected, zkratka CAN)²⁵

5.4.1 Syndrom týrané ženy

K tématu domácího násilí je tematicky nejbližší syndrom týrané ženy (angl. Battered Woman Syndrom, zkratka BWS). V roce 1979 Leonor Walker ve své knize *Týraná žena* (angl. *Battered Woman*). Walker zcela poprvé popsala psychologický profil oběti domácího násilí. O pět let později, v roce 1984 vydala další publikaci s názvem *Syndrom týrané ženy*, která znamenala zrod tohoto pojmu a přinesla také novou teorii. Pro ni jsou typické dva klíčové znaky BWS, a to naučená bezmoc a cyklus (kruh) domácího násilí. L. Walker definuje naučenou bezmoc jako „ztrátu víry ve vlastní schopnosti odhadnout účinnost svých pokusů o zajištění vlastní bezpečnosti“. Cyklus domácího násilí definuje do tří fází:

- Narůstání napětí
- Exploze

²⁴ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, str. 16-23, ISBN 978-80-247-2014-2.

²⁵ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, str. 36-37, ISBN 978-80-247-2014-2.

- Usmiřování a klid

Syndrom týrané ženy tvoří soubor konkrétních projevů v podobě mentálních a behaviorálních reakcí, které mohou mít různé intenzity podle specifických případů. Za nejčastější projevy jsou uváděny tyto:

- Setrvávání v blízkosti agresora (pachatele), útky a opakované návrtky k němu, stažení trestního oznámení
- Strach z reakcí pachatele
- Snížené sebevědomí
- Rozsáhlé oslabení oběti ve fyzickém, psychickém, emocionálním a morálním smyslu
- Iluze přetrvávajícího vztahu
- Nejasnost ohledně zodpovědnosti za vzniklé násilí (oběť často vyvíňuje násilníka a sebeobviňuje samu sebe)
- Stud ze zveřejnění vzniklé situace
- Strach ze ztráty dětí
- Strach ze ztráty sociální či ekonomické úrovně

Podle definice může BWS vzniknout teprve tehdy, když se kompletní cyklus domácího násilí zopakuje alespoň dvakrát. Jeho vznik je spojen s dlouhodobě trvajícím chronickým domácím násilím, především s jeho typem označovaným jako intimní či partnerský terorismus. Na vzniku syndromu se podílí:

- Typ/vzorec domácího násilí
- Typ previktimní osobnosti (tj. jaký byl člověk před trestným činem)
- Reakce sociálního okolí

Dnešní chápání syndromu týrané ženy je takové, že s sebou nese statut viktimizačního syndromu, obdobně jako syndrom týraného a zneužívaného dítěte (CAN), syndrom znásilnění (angl. „rape trauma syndrom“) nebo syndrom rukojmích („hostage syndrom“). Nejde o diagnózu ve smyslu zdravotní normy. Viktimizační syndrom dokládá, že daná osoba se stala obětí násilí a že její duševní stav a mentální pochody jsou tímto traumatem poškozené. Zažité násilí a týrání ve svém důsledku ovlivnilo výkonnost a fungování psychiky oběti. Vždy je tedy nutno popsat a charakterizovat konkrétní příznaky BWS, tedy jak se u dané oběti syndrom projevuje. Pro BWS jsou typické následující skupiny příznaků:

Změněné emocionální reakce (pocity strachu, studu, sebeobviňování, smutku, atd.) Týrané ženy ztrácejí schopnost chovat se přirozeně v případě, kdy se k nim někdo chová zlostně, vztekle a směřuje jejich směrem negativní emoce. Je pro ně typická zablokovaná exprese vzteku a projevuje se u nich spíše extrémní laskavost, a to zejména při kontaktu s autoritou. Toto chování lze registrovat při prvních kontaktech s lékařem, policistou, psychologem či u advokáta.

Změny v postojích a sebehodnocení, změny v hodnocení ostatních osob, života, světa (sebeobviňování, nedůvěra v možnosti řešení, naučená bezmoc, nedůvěra v dobro atd.) Pachatel (týrající partner) ve vztahu využívá střídání slušného zacházení se zacházením velmi nedůstojným. Čím vyprofilovanější obě tyto krajní pozice jsou, tím pravděpodobněji vzniká ambivalentní vazba týrané osoby na partnera a jejím přirozeným důsledkem jsou pak sebezničující reakce podnětené manipulací s realitou. Manipulace v tomto případě znamená, že oběť (týraná osoba) si vytváří svůj vlastní mentální scénář vlastního světa, v němž má i nevysvětlitelné násilí své zdánlivě logické důvody. Oběť si nesnesitelnou realitu v sobě vysvětlí tak, aby pro ni byla zdánlivě snesitelnější, přijatelnou. Oběť je ovládána přesvědčením, že pachatel je omnipotentní, vše se dozví, cokoli může zařídit a z jejího pohledu je pak bezpečnější ve vztahu setrvat, nežli jej opustit. V takovéto manipulaci s realitou je vždy přítomno sebeobviňování, což je nejpodstatnější rozlišující faktor skutečné a předstírané viktimizace, neboť v případech předstíraných obvinění z domácího násilí se u údajné oběti se sebeobviňováním neseťkáváme.

Symptomy disfunkce některých psychických procesů (deprese, úzkostnost, flashbacky, intruze, poruchy spánku, pokles imunity, kognitivní distorze (narušení

kognitivních procesů projevujících se např. neschopností reálně vyhodnotit nebezpečí). Ve vážných případech se může projevit tzv. asociativní porucha identity (oběť vykazuje chování a prožívání odpovídající několika různým osobnostem). V jednom konkrétním případě oběť těžkého domácího násilí „přeskakovala“ mezi vzorcem chování pubertální dívky a zralé samostatné ženy a pouze zřídka ukázala svůj pravý obraz oběti vyrovnávající se s nedávným negativním prožitkem.

Minimalizace následků. Týraná žena bagatelizuje svá zranění, zlehčuje vzniklou situaci.

Sebeobviňování. Týraná žena věří, že za domácí násilí si může sama, omlouvá pachatele (agresora) a věří jeho falešným příslibům. Udává nepravé důvody svých zranění.

Snížená „agency“ (akceschopnost). Týraná žena popírá možnosti své záchrany, má z pachatele (agresora) strach, který omezuje její spolupráci s krizovými centry či policií. Vůči pachateli se chová vstřícně a ustupuje mu, věří v jeho všemocnost. Tento pojem se shoduje s pojmem „naučená bezmoc“.

Dokáže-li se týraná žena z násilného vztahu vysvobodit, příznaky BWS obvykle postupně mizí. Některé oběti potřebují profesionální psychologickou pomoc, jiným stačí podpora rodiny, laického okolí, či spontánní cesta laické terapie (z traumatizujícího zážitku se např. „vypíšíou“). Podle výzkumů jen 10% v minulosti týraných žen zažívá domácí násilí i v dalším partnerském vztahu, jestliže tento následuje po soužití s násilnou osobou (Loseke-Gelles_Gavanaugh, 2004).²⁶

5.5 Obor viktimologie

V souvislosti se zkoumáním obětí trestných činů se v druhé polovině 20. Století, jako odvětví kriminologie, vykrytalizoval obor viktimologie. První mezinárodní symposium viktimologie uspořádal Israel Drapkin v roce 1973, a to na popud skutečnosti, že se kriminologové do té doby zaměřovali ve větší míře na pachatele

²⁶ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky (Domácí násilí, stalking, predikce násilí)*. Vyd.1. Praha: Grada Publishing a.s., 2008, str. 26-31, ISBN 978-80-247-2207-8.

zločinů spíše než na jejich oběti. Viktimologie se zabývá předpoklady k tomu stát se obětí, typologií obětí a problematikou obětí z hlediska vyrovnání se s činem, který na ní byl spáchán, a součinností při odhalování pachatele. Viktimologie odpovídá na otázky práv obětí v trestním řízení, ale i mimo něj (např. právo na kompenzaci škod, které vznikly jako důsledek zločinu, nebo právo na ochranu soukromí). Prostřednictvím „Victimization Surveys“ zjišťuje výskyt viktimizace ve společnosti a se získanými informacemi dále kalkuluje. V neposlední řadě se ale viktimologie věnuje i psychologii obětí, mapuje dopady trestného činu na oběť, ať už v jeho průběhu, či posttraumaticky. Přestože viktimologie vznikla jako obor zabývající se oběťmi trestných činů, její poznatky přispívají k pochopení osudu všech osob, které postihla role oběti. Pojem oběť se v širším slova smyslu vztahuje na osoby postižené:

- trestným činem
- přírodní katastrofou (povodně, požáry, zemětřesení)
- velkým dopravním neštěstím (letecké, železniční, lodní)
- teroristickými útoky

Obor viktimologie začal expandovat a rozvíjet se i v ostatních zemích nežli jen v těch, z nichž vzešel (USA, Izrael, Německo), dostává se dále na východ do Indie a Austrálie. V Münsteru v Německu byla následně založena World Association of Victimology (Světová společnost pro viktimologii), která má statut konzultanta pro OSN.²⁷

²⁷ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, str.11-12, ISBN 978-80-247-2014-2.

6 Diagnostika domácího násilí a kazuistika

6.1 Diagnostika domácího násilí

Kolem problematiky domácího násilí se postupem času zformoval i vědecký zájem. Zatímco typizace domácího násilí dle jednotlivých forem je čistě teoretické zmapování situace, oproti tomu jejich diagnostika navrhuje vlastní praktické řešení, východisko a intervenci.

V dnešní době je známa řada výzkumných metod. Zaměřím se na metodu SARA a metodu klasifikace dle C. Helfferich.

6.1.1 Metoda SARA

Metoda SARA (Spousal Assault Risk Assessment) je výsledkem vědecké práce R.D. Kroppa a H. Belfrage a jejím cílem je predikce ohrožení oběti domácího násilí prostřednictvím strukturovaného postupu inventarizace rizikových faktorů u pachatele i oběti.

Metoda SARA je aplikována dotazníkovou formou a je zaměřena na přítomnost či nepřítomnost daného rizikového faktoru. Následným odborným vyhodnocením (nikoliv aritmetickým, ale expertně-úsudkovým) těchto faktorů je stanoven výsledek. Dotazník je rozdělen na tři bloky, podle tří skupin rizikových faktorů:

- první blok otázek je zaměřen na rizika plynoucí z minulého chování násilné osoby vůči osobě ohrožené, zmapování násilných projevů, ke kterým došlo v časově ohraničené minulosti, např. v posledních třech měsících
- druhý blok otázek zkoumá obecné psychosociální faktory nasvědčující násilným sklonům v osobnosti pachatele nebo v jeho způsobu života
- třetí blok se věnuje faktorům míry zranitelnosti oběti, a to jak v podobě objektivních rizik (např. neschopnost úniku, neschopnost nalezení útočiště, finanční nesamostatnost), tak i subjektivních faktorů (např. strach z pachatele).

Nutno podotknout, že kompletní verze SARA obsahuje kromě výše uvedených tří bloků otázek i blok s názvem Strategie pro řízení rizika. A toto je právě ta část, kde

posuzovatel vyhodnocuje a navrhuje nejvhodnější postupy řešení a komplexní opatření. Autoři této metody kladou důraz na fakt, že cílem není pouze predikce, ale stejně tak i prevence rizika domácího násilí.²⁸

6.1.2 Klasifikace dle Cornelia Helfferich

Klasifikace domácího násilí, jehož autorkou je Cornelia Helfferich, je oproti ostatním metodám v něčem odlišná. V rámci svého výzkumného projektu s názvem Vykázání: poradenství a pomoc, došla Helfferich k vypracování výzkumné metody založené především na kvalitativní metodologii. K identifikaci vzorců domácího násilí využívá narativní způsob, kdy oběti nechává volně vypovědět svůj příběh, zaznamenává jej a dále interpretuje pomocí hermeneutické diagnostiky, která využívá především analýzy řečového chování tzv. mentální reprezentaci. Stěžejní pro tuto diagnostiku tedy je, pomocí kterých výrazů, popřípadě jakým tónem hlasu, líčí oběť svůj příběh.

Přestože valná většina vědců využívá pro výzkum v této oblasti běžnou kvantitativní metodologii (standardizované dotazování). Jak jsem již zmínila výše, Helfferich využila metodologii kvalitativní, přesto však i její výzkum došel prakticky k identickým závěrům o výskytu základních vzorců domácího násilí. Nazývá je takto:

1. **vzorec: Rychlý odchod, odloučení** – domácí násilí zde má rychlý průběh, nastává prudké zhoršení vztahů a eskalace v několika málo epizodách. Podnětem pro rychlý konec bývá vykázaní násilníka. Ohrožená osoba je kompetentní, v rámci možností sebejistá ve svém jednání, klade si jasné podmínky, nevěří falešným slibům ze strany násilníka, netrpí příznaky syndromu týrané ženy, vystupuje poměrně sebevědomě, má jasnou představu o zdravém partnerském vztahu.

U tohoto konkrétního vzorce, dle výzkumů, převažují jako oběti z velké části mladé ženy, s dětmi i bez dětí, s krátkou dobou trvání partnerského vztahu, ať už šlo o manželství či o soužití druha a družky. Sociálně-ekonomický faktor zde nehraje roli.

²⁸ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky (Domácí násilí, stalking, predikce násilí)*. Vyd.1. Praha: Grada Publishing a.s., 2008, str. 14, ISBN 978-80-247-2207-8

2. **vzorec: Nová šance** – epizody domácího násilí jsou střídavě prokládány epizodami dlouhodobějšího klidu. Tento vzorec se vyskytuje především u dlouhotrvajících partnerských vztahů. Ohrožená osoba nechce vztah ukončit, neboť má strach ze změny zaběhlého režimu, náhlé samoty, ztráty finanční jistoty. Občasné výboje domácího násilí si zdůvodňuje partnerovými problémy (závislosti, stres) a věří, že s její pomocí a jeho vůlí je lze odstranit. Pokud oběť násilného partnera vykáže, pak jen proto, že věří prioritně v nápravný princip tohoto úkonu. Oběť si přeje návrat do fáze partnerského klidu.

U vzorce Nová šance, dle výzkumů, převažují jako oběti ženy ve věku 30 – 50 let, ekonomicky a materiálně závislé na partnerovi, velmi často bez vlastního profesního uplatnění.

3. **vzorec: Pokročilé stádium procesu odloučení** – v tomto vzorci má domácí násilí dlouhou historii trvání s dramatickými eskalacemi. Ohrožená osoba již dospěla k přesvědčení, že náprava násilníka, potažmo partnerského vztahu jako takového, není možná. Podniká proto konzultace v partnerské poradně, u psychologa, v konečné fázi u advokáta.
4. **vzorec: Ambivalentní vazba** – domácí násilí vstupuje na scénu velmi brzy, ještě v době před uzavřením manželství nebo v průběhu těhotenství partnerky. Domácí násilí v tomto vzorci paradoxně nevede k rozpadu manželství či partnerského vztahu, ale naopak, oběť svoji vazbu na násilného partnera upevňuje. U oběti se zpravidla jedná o první vážný partnerský vztah, chybí srovnání, a tak považuje tento způsob soužití za normální. Oběť násilníka omlouvá, zbavuje ho viny a soucítí s ním (intrafamiliární traumatizace - mechanismus psychické obrany). Dalším důsledkem je pak i naučená bezmoc, případně jiné znaky typické pro syndrom týrané ženy. Oběťmi v tomto vzorci bývají ženy ve věku 35 – 40 let.²⁹

6.2 Kazuistika – Psychická forma domácího násilí, Česká republika

Oběť domácího násilí: Karla Bernardová (jméno je pozměněno), 33 let, svobodná, Češka žijící v České republice, 1 dítě, vysokoškolské vzdělání, zaměstnání: vedoucí

²⁹ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky (Domácí násilí, stalking, predikce násilí)*. Vyd.1. Praha: Grada Publishing a.s., 2008, str. 15-16, ISBN 978-80-247-2207-8

kanceláře, vedlejší příjem: výtvarná činnost, majitelka staršího rodinného domku se zahradou (dědictví po babičce)

Partner – pachatel domácího násilí: Jiří Straka (jméno je pozměněno), 40let, rozvedený, Čech žijící v České republice, z rozvedeného manželství dcera 13 let, vyučen automechanikem, středoškolské vzdělání dosaženo dodatečně před 11ti lety, zaměstnání: dělník v továrně na obrábění kovů, vedlejší příjem žádný, majitel bytu 3+1, v němž toho času bydlí otec pachatele.

Otázka: Popište mi prosím stručný vývoj Vašeho vztahu?

Odpověď: *Seznámili jsme se přes společného známého. Rok a čtvrt jsme se navštěvovali téměř ob den či ob dva dny. Na společné dovolené jsem otěhotněla. Na miminko jsem se velice těšila, byla jsem přesvědčená, že Jirka je ten, na kterého čekám celý život, ten pravý otec mého dítěte. Velice se mi líbil jeho přátelský vztah s jeho tehdy 11letou dcerou. V dobu zjištění mého těhotenství se ke mně nastěhoval. Tehdy také začaly první náznaky jeho dosti zvláštního přístupu ke mně, navíc ke mně jakožto těhotné, avšak v tu dobu jsem si to ještě vůbec nepřipouštěla. Např. Když se mu rozbilo auto, do práce se asi 3 týdny dopravoval mým autem a já musela v pokročilém stádiu těhotenství jezdit autobusem, bylo to v zimě. Syn se nám narodil na den přesně dva roky zpět od prvního rande. Otec odešel ze společné domácnosti, když bylo synovi 7,5 měsíce.*

Otázka: Co se u Vás doma dělo?

Odpověď: *V podstatě to byla taková pomalá vtíravá psychická smrt. Toto mi však došlo až s odstupem, až když jsem vše pochopila. Tím myslím co je pravda, co je lež a s kým jsem to vlastně vůbec žila. Protože ten, koho jsem poznala a do koho se zamilovala a s kým jsem se rozhodla mít rodinu, byl někdo úplně jiný, než ten, kým se stal po tom, co se nám narodil malý. Bohužel až pozdě mi došlo, že až to je právě jeho pravé já.*

Choval se nadřazeně, sebestředně, egoisticky, kriticky téměř ke všemu, šířil kolem sebe jen negativní energii a vyhledával problémy tam, kde nejsou. Neustále mluvil jen sám o sobě, svých vlastních pocitech a názorech, avšak ty neprezentoval jako názor, ale jako zákon. Myslel si o sobě, že je něco víc než já, než všichni ostatní. Absolutně postrádal empatii. Neuznával, že i ostatní mají své vlastní potřeby, ani já, ani jeho vlastní děti. Potřeboval být pánem všeho, mít kontrolu a dohled.

Otázka: *Jak byste popsala první incident domácího násilí? Co mu předcházelo? Jak se choval partner? Jak jste se chovala vy?*

Odpověď: *Musím říct, že zpětně jsem si uvědomila, že určité vnitřní impulsy, že je něco v nepořádku, jsem měla již dříve, myslím, v době těhotenství. Před těhotenstvím ne, tam jsem žila v dokonalém vztahu, zamilovaná a přesvědčená, že je to ten, na kterého jsem čekala celý život. První konkrétní incident, kdy už ve mně vnitřní alarm tloukl jak o život si vybavuji naprosto jasně. Bylo to v porodnici, asi třetí den po porodu našeho syna, kdy mě partner regulérně seřval, proč si mažu bradavky Bepanthenem a že jeho dítě nenechá cucat takové „chemky“. Já byla naprosto mimo. Vykoletená už ze samotné situace, že jsem právě porodila své první dítě a on přece u toho porodu byl a viděl mě, jak to bylo těžké, do toho poporodní hormonová smršť. V porodním plánu jsem měla, že si nepřeji, aby mi sestry syna dokrmovaly, aby se mi správně rozběhlo kojení, syn hodně spadl na váze a kojení stále nic, a tak jsem byla naprosto psychicky rozhozená, a on na mě takhle. Absolutně jsem nechápala, kde se to v něm vzalo, a jak může být tak bezcitný a nerespektující danou situaci a že tímhle přece nepomůže ani mě ani našemu synovi! Nikdy před tím na mě nekřičel, až tehdy poprvé. Byl to začátek dubna 2016.*

Otázka: *Jak byste popsala poslední incident domácího násilí? Co mu předcházelo? Jak se choval partner? Jak jste se chovala vy?*

Odpověď: *Poslední incident vidím opět naprosto zřetelně. Bylo to začátkem listopadu 2016 a byla to už poslední kapka. Šlo o hádku vyvolanou údajně mnou, to asi ano, opět jsem ho totiž musela upozornit, že pokud rekonstrukci našeho domu povede nadále stylem, jakým ji vede do teď, tak dopadneme hodně špatně. Nejen, že se nic neděje podle jeho slov (sliboval, že budeme bydlet v podkroví, až se malý narodí a nic, pak totéž sliboval na vánoce a opět nic a navíc stavební situace naprosto žalostná), ale absolutně si neuvědomuje můj pocit zodpovědnosti za hypotéku a za její vázanost na dokončení stavby do určitého termínu, a že tímhle tempem bychom to nestihli ani za 10 let. Aniž by to bylo mým cílem, patrně se mi nějak podařilo ho vyprovokovat a tím, co následovalo a co mu padalo z úst, mi naprosto odhalil svoji osobnost. Začal na mě křičet: „Ty a ti ostatní vidláci mi nebudeš říkat, co a jak se má dělat, já jsem od 13ti let na svých nohou a vím a umím úplně všechno, ty špíno! ...co jsem si to vůbec našel....? Vždyť vůbec nic neděláš, jen se staráš o malého! A téhle díry už mám plný zuby! A stejně mi závidíš jenom prachy, jako ti všichni v práci....“*

Já zůstala úplně konsternovaná, co to z něj zase vypadlo...co to je vlastně za člověka! Naprosto bez sebevědomí. Načež jsem mu to řekla, že mě může nadávat, jak chce, ale že mi tím neublíží, ale odhaluje sám sebe v pravém světle a že vidím, že má velký problém sám se sebou a že by s tím měl něco dělat, protože to je ten důvod, proč ubližuje všem kolem sebe, a to včetně svých dětí. A že tohle nedopustím. Druhý den, již bez afektu, jsem mu řekla, že by se mohl alespoň omluvit, že to včera docela přehnal. A na to mi řekl: „Já uznávám politiku cukru a biče“ Tímto jeho tvrzením se mi uzavřel kruh. Uvědomila jsem si, co to je v něm schovaného za skutečnou osobnost, že to vše hezké dříve byla jen nějaká maska, odpovědělo mi na spoustu otázek ohledně jeho chování v posledních dnech a nejen těch, vlastně i dříve měl občas takové excesy, ale já tomu nepřikládala váhu. Dokonce i jeho třináctiletá dcera z prvního manželství, která k nám jezdila na víkendy, mě na něj upozorňovala, ale já tomu nepřikládala velkou váhu. Pochopila jsem konečně, jak to ve skutečnosti bylo mezi ním a jeho bývalou manželkou a všemi ostatními přítelkyněmi po ní následujícími. Se dvěma jsem se později dokonce sešla. Bylo to vždy naprosto naopak, než mi říkal. Doneslo se mi, že po celou dobu, co byl se mnou, a to před těhotenstvím, během něj i potom, co byl malý už na světě, udržoval vztah s jistou vdanou paní. A pochopila jsem, že je to patologický lhář. A toto se mi potvrdilo dokonce černé na bílém.

Otázka: Jak často docházelo k výbojům?

Odpověď: *Zlomilo se to, když se narodil malý. Ze začátku to bylo méně časté, tak 1x14 dní, ale později se četnost zvyšovala a bylo to prakticky denně.*

Otázka: Pozorovala jste změnu vašeho partnerského vztahu pod vlivem těchto výbojů?

Odpověď: *Samozřejmě že ano. Naprosto vymizely společné chvíle. A když jsem malého uspala a přišla do obýváku, sledoval jen televizi, notebook a mobil, většinou vše troje najednou. Odmítal to vypnout, že řeší něco důležitého. Naprosto se vyhýbal času strávenému jen čistě jen my dva. Teď už v tom vidím tu jeho vyhýbavost, schovávání se za něco. Nechuť a neschopnost cokoliv řešit. A totální sebestřednost. Nedopřál mi ani ten večerní klid, kdy malý konečně spinkal, a tato doba byla pro mě jedinou dobou klidu.*

Otázka: Co vám běželo v mysli?

Odpověď: Že je něco hodně špatně. A že jsem si myslela, že je to konečně ten pravý, ale že zase spletla. A bylo mi to strašně líto, především kvůli malému.

Jeho chování mi stále nešlo na mysl, nechápala jsem, jak může být tak sebestředný, egoistický, sobecký, laxní, pohodlný, nevšímavý ke mně, mým potřebám, nevšímavý k malému, k jeho režimu a potřeby klidu, jak mu může prioritně více záležet na něm samotném a jeho vlastních pravdách, než na ostatních, všimla jsem se, že naprosto nerespektuje názor druhých, nemá úctu k autoritám ani k lidem, kteří vynikají v určitém oboru. Nemá úctu ke svému otci, ke mně, ani ke svým dětem. Nedokázal se radovat, vždy jen hledal na všem a na všech chyby, nedostatky a na ty upozorňoval. Ostatní ponižoval, ztrapňoval a manipulativně v nich vyvolával pocit, že se mu musejí vždy něčím zavděčit, aby byli v jeho očích dost dobří. Postrádal slušnost, byl nevychovaný, vulgární, nepoužíval slovo děkuji a prosím.

Otázka: Vyhledala jste odbornou pomoc?

Odpověď: Ano. V podstatě až díky konzultaci s odborníkem, resp. s odborníky, jsem se dokázala podívat pravdě do očí, odpoutat se z pod jeho vlivu, a dokázala jsem se na věc podívat z většího odstupu, střídměji a nepohlčeně. V první fázi jsem našla na internetu článek o psychické poruše osobnosti, na základě tohoto článku jsem vyhledala psychiatra, který mi u něj tuto poruchu potvrdil (samozřejmě, neviděl ho osobně, ale podle mého popisu několika konkrétních situací a mého popisu našeho vztahu od začátku do konce, dokázal vyhodnotit jeho chování). Poté jsem navštívila právního zástupce (měla jsem strach, že dostojí svých výhrůžek a že mi syna vezme) a na jeho doporučení ještě psycholožku, která mi potvrdila totéž, co psychiatr, a navíc mi ještě poradila s úpravou styku mého syna s otcem.

Všechny tyto konzultace mi otevřely oči a díky nim jsem začala rozpoznávat co se to u nás doma vlastně dělo, že to nebylo v pořádku, že na výchovu syna by to mělo neblahý vliv, a díky nim jsem začala získávat zpět své sebevědomí, sebeúctu a sílu. Doslova jsem na sobě začala pociťovat vysvobození.

Otázka: Jak se celá situace vyřešila?

Odpověď: Sdělila jsem mu, že to takhle dál nejde, že se k nám takto chovat nemůže, že já i malý potřebujeme klid a on nám ho nedává a zjevně dávat nechce. Tak buď' ať se

sebou začne rychle něco dělat, aby se to změnilo a byl zase v rodině klid, nebo ať odejde. Tak se sebral a za 3 dny odešel.

Otázka: *Co se dělo během těch 3 dnů?*

Odpověď: *Snažila jsem se ho ještě získat na naši stranu, vzbudit v něm zodpovědnost za rodinu a její zdravé fungování tím, že jsem mu sdělila, že přece když v rodině někomu něco vadí, že ten druhý to zkrátka nemůže dělat, načež mi sdělil, že já nejsem jeho rodina. A že mě proti němu štví moje sestra, která mi závidí pravou lásku a oblečení. Tak to byl pro mě opět další hřebíček do rakve...a naprosto nepochopitelný argument, svědčící pouze o tom, že ten člověk má skutečně velký problém se sebevědomím a není a nikdy nebude schopen uznat svoji chybu, natož s ní nějak pracovat.*

Otázka: *Jaký byl následný vývoj vašeho vztahu a celé situace po odluce?*

Odpověď: *Následovaly výhrůžky typu, že bude chtít malého do své či minimálně střídavé péče, vyhrožování mi údajnou laktační psychózou a narušenou psychikou vlivem toho, že se moji rodiče v mých cca 12ti letech rozvedli, naprosto lživá obviňování mě z čehokoliv (že jsem pořád jen spala, nevařila, neuklízela, nepomáhala při rekonstrukci atd.) a že pokud mu nebudu chtít malého dávat, že si bude muset najmout právníka, který ho bude stát hodně peněz, tak ať si to pořádně rozmyslím atd.*

Otázka: *Kdo a co Vám nejvíce pomohlo?*

Odpověď: *Nejvíce mi pomohlo pochopení. Pochopení jeho poruchy osobnosti a pochopení toho, že on žije ve svém vlastním světě, který je naprosto odlišný od mého. Pochopení, že naše světy se nikdy nepochopí a budou neustále narážet. Pochopení, že on za to v podstatě nemůže, že jde o biologickou poruchu určitých propojení mozkových center, zejm. centra citové oblasti. Pochopení, že přede mnou stojí volba menšího nebo většího zla. Pochopení, že jeho odchodem jsme se vysvobodili a dostali novou šanci ke klidnému, spokojenému a šťastnému životu.*

A samozřejmě bez pomoci mojí rodiny, přátel a odborné pomoci advokáta a psychologů bych celou situaci nejspíš nezvládla. Nyní jsem na rodičovské dovolené, malému bude 11 měsíců (odluka proběhla v době, kdy mu bylo 7,5měsíce), bydlíme v domku v rekonstrukci, kterou musím dotáhnout, a nad vším visí hypotéka, kterou musím platit. A kde máte běžné náklady, jako jsou energie na bydlení a nákupy....? Rodičovský příspěvek mi sotva pokryje hypotéku a náklady na bydlení.

Otázka: Kdo a co Vám po činu nejvíce ublížilo?

Odpověď: *On, to jak se ke všemu postavil a to, jak nám záměrně škodí dodnes, a to vše jen proto, že se potřebuje cítit pánem situace a co nejvíce pošpinit mě, aby ze všeho on vyšel jako ublížený chudák, který byl vyhozen, ale vlastně vůbec neví proč. Manipuluje proto nyní celé své okolí, jeho část rodiny, jeho přátele i naše společné. Ubližuje mi myšlenka, že toto by mohlo mít vliv na mého syna v budoucnu. Ale nejvíc mi ubližuje to, že on bude mít na syna vliv tak či tak, ať už zakódován v genech nebo výchovný. Ale pevně doufám, že malý jednou dospěje do fáze, kdy vše pochopí a pozná, kde je pravda, ale bude to mít fáze, vím to, a jsem na to připravena.*

Vyhodnocení:

Karla Bernardová je ukázkovým příkladem oběti domácího násilí, nad kterou pachatel uplatňuje svoji moc v důsledku jejího aktuálního stavu - mateřské dovolené. Oběť se narozením společného syna ze dne na den stala finančně závislou na svém partnerovi, což ho postavilo do výhody a čímž získal vytouženou převahu a moc. Tuto začal uplatňovat záhy po narození syna, dokonce ještě v porodnici. Oběť patří do věkové i intelektuální skupiny žen, které jsou schopny a především mají sílu i v té nejtěžší životní situaci své trápení dostatečně objektivně vyhodnotit a následně jednat. Karla záhy rozpoznala zásadní rozdíl v chování svého partnera v důsledku narození jejich syna, resp. v prudkém navýšení četnosti tohoto chování. Avšak i přesto jí trvalo 7,5 měsíce (tolik bylo synovi v době odchodu násilníka ze společné domácnosti) nežli sama sebe přesvědčila, že je něco zásadně v nepořádku, že se to do budoucna nezlepší a že není v zájmu společného dítěte v tomto vztahu setrvávat, nýbrž zcela naopak. Vyhodnotila nutnost komplexního domácího klidu a pohody za důležitější nežli přítomnost „otce“ agresora, negativisty, kritika, pochybovače, nadřazeného egoisty.

Na základě vyhodnocení výše uvedených odpovědí oběti a pozorování mentální reprezentace oběti při odpovídání na dotazy, si dovoluji začlenit zmíněnou formu domácího násilí dle klasifikace C. Helfferich do 1. Vzorce: Rychlý odchod, odloučení.

Oběť popisuje, že nejvíce jí pomohlo pochopení, k němuž dospěla díky své iniciativě vzniklou situaci začít řešit.

S odstupem roku, kdy proběhl tento rozhovor, byla Karla Bernardová dotázána, jak by znovu popsala, kdo a co jí po činu nejvíce ublížilo a pomohlo. Z její odpovědi byl

jasně patrný nadhled získaný časem a osvobozením se od denního kontaktu s násilníkem - psychotyranem. Její pohled již byl mnohem klidnější, oči jasné. Odpověděla, že nejvíce jí ublížilo vědomí zklamání z toho, že synovi vybrala takového otce, avšak tuto skutečnost již bere jako fakt, nebojuje s ní, netrápí se, snaží se o dobré vztahy s otcem, a to pouze v zájmu dítěte a jeho budoucího psychického vývoje. Jako největší pomoc spatřuje spolupráci ze strany zvoleného advokáta (doporučení od kamarádky), díky němuž se dostala i do péče kvalifikované psycholožky, kterou navštěvuje dodnes, a to jak kvůli konzultacím ohledně zdravé míry synova styku s otcem, pochopení otcovy poruchy osobnosti, tak kvůli nalezení své ztracené sebehodnoty a psychické pohody. Díky advokátovi, psycholožce, podpoře rodiny a nejbližších přátel dokázala překonat nejtěžší životní období.

6.3 Kazuistika – Fyzická forma domácího násilí, Velká Británie

Oběť domácího násilí: Věra Laghrib Nováková (jméno je pozměněno), 36 let, Češka žijící ve Velké Británii, vdaná, 1 dítě, středoškolské vzdělání, zaměstnání: Beauty konsultant/sales associate for Acqua di Parma in Selfridges (konzultant krásy a prodejce pro značku Aqua di Parma v obchodním domě Selfridges).

Partner – pachatel domácího násilí: Ibrahim Laghrib (jméno je pozměněno), 36let, Maročan žijící ve Velké Británii, ženatý, středoškolské vzdělání v IT oboru, zaměstnání: cashier in Morrison (pokladník v obchodním domě Morrison),

S manželem jsem se seznámila ve svých 31 letech v Londýně, kde jsem již 2 roky před tím žila. Na první pohled jsem se zamilovala, byl krásný, okouzlující a velmi galantní. Pokaždé, když vstoupil do místnosti, cítila jsem, jak se molekuly ve vzduchu změnilly a vše mě přitahovalo pouze k němu. Byla jsem přesvědčena, že je to ten pravý, s kým chci založit rodinu, a společně žít naši „pohádku“. Měsíc od našeho seznámení jsme se sestěhovali do společného bytu v Londýně. Po sedmi měsících známosti jsme se vzali. Manžel byl Maročan, muslimského vyznání, což pro mě jako pro manželku, znamenalo přijmout jeho náboženské vyznání a tradice. Po roce manželství jsem otěhotněla a v prosinci 2015 se nám narodil syn. Osm měsíců poté jsem se synem odešla z našeho bytu.

Velice rychle se začlenil do mého života a až velice rychle se moje „pohádka“ začala proměňovat a začaly se objevovat první problémy. Nejprve začal útočit na mé city, pak začal být vůči mé osobě velice kritický, zejména, co se týče vzhledu, později začal upozorňovat na mé chyby, chytil se čehokoliv, co se mi nepovedlo nebo co jsem zanedbala, a poté už veškerá moje činnost byla špatně. Začal být až chorobně žárlivý a obsedantní. Následovalo i fyzické napadení. Poprvé mě uhořil již po několika měsíční známosti, avšak tehdy jsem to nepokládala za podstatné. Pokaždé, když jsem si telefonovala s rodinou nebo přáteli, začal mi to vyčítat. Raději jsem se od všech zcela izolovala, abych nepředcházela dalším výbojům. Přemýšlela jsem, proč jsem tak špatná, cítila jsem se velice nejistě a obviňovala samu sebe. Později mi začal komplikovat i vztahy v zaměstnání, volal mi i 10krát denně, až to nakonec dopadlo tak, že jsem z toho začala šilet. Nevěděla jsem například, jestli teprve do práce přicházím, nebo vlastně už odcházím. Nakonec jsem o práci přišla.

V tu dobu jsem si začala uvědomovat, že je něco opravdu špatně. Potřebovala jsem se někomu svěřit, ale o většinu svých přátel jsem již přišla. Rodina byla daleko a stejně by mi neuvěřili. Kontakty s nimi jsem také přerušila, mysleli si, že jsem šťastná a vše je v pořádku. A já je při tom nechávala, nechtěla jsem jim přidělovat starosti.

V dobu, kdy jsem si začala pomalu ale jistě uvědomovat, že je něco špatně, jsem už byla těhotná. Na jednu stranu jsem cítila potřebu se osvobodit a udělat to nejen pro sebe, ale i pro své nenarozené dítě, na druhou stranu jsem měla strašný strach, jak se zachová, když odejdu. Bála jsem se o své dítě. Sebrala jsem ale odvalu a řekla jsem mu, že odejdu. Začal dělat vše, aby mi v odchodu zabránil, např. nasypal cukr do nádrže mého auta, vyhrožoval, že mi zapálí byt, že mi vyhodí všechny věci z okna, pokud odejdu.

Ale já i přes to všechno odešla.

Pověstná poslední kapka přišla v okamžik, kdy jsem mu řekla, chystajíc se nakrmit malého, že v lahvičce cosi plave a zda by její obsah mohl vylít a naplnit novým mlékem. V tu chvíli jsem držela malého v náručí a měla jsem volnou jen jednu ruku, se kterou bych tuto činnost nemohla vykonat, a tak jsem požádala manžela. Rázem jsem obdržela takový pohlavek, že jsem spadla na dveře a pak zem i s malým v náručí. V tu chvíli se mi asi opravdu „rozsvítilo“ a byla jsem již stoprocentně rozhodnuta odejít, ať se děje co se děje.

Vzpomněla jsem si na kamarádku Petru a šla k ní. Petra mě přijala, objala kolem ramen, vyslechla, nechala mě přespat a v mém rozhodnutí odejít mě podpořila. Řekla mi, že jsem udělala dobře a že to je jediný způsob jak se zachránit. Já si až teprve v Petřině bytě uvědomila, že jsem to musela udělat, protože pokud bych neodešla, tak bych zemřela. Možná to zní až příliš dramaticky, ale je to jak v tom nebezpečnějším filmu, když jste ohrožováni ve svém vlastním domově, není kam jít, není kam utéct. Je to těžké vysvětlit někomu, kdo to nezažil. Když jsem odešla, nepopsatelně se mi ulevilo. Konečně jsem zavolala rodině do České republiky a slyšet jejich hlas bylo jako bych se znovu nadechla, bylo to tak osvobozující. Manžel mi volal snad 100krát denně, vyhrožoval, ale já už byla pevně rozhodnutá a hrdá na svůj počín a věděla jsem, že k němu se už nikdy nevrátím.

V tu dobu, kdy jsem byla u Petry, jsem zavolala občanské centrum a požádala je o ukončení pronájmu svého bytu. Pak jsem zavolala na policii a svěřila jsem se jim se svojí situací, a požádala jsem je, zda by mě mohli doprovodit do mého bytu, abych si mohla beze strachu odstěhovat pár věci. Přístup policie hodnotím jako velmi kladný. Když zjistili vážnost mojí situace, pomáhali mi tak dlouho a tak významně, dokud si nebyli jistí, že jsem skutečně v bezpečí. Pár prvních nocí jsem strávila u Petry a poté jsem využila službu Refuge u nás v Londýně, což je místo nabízející útočiště právě pro ženy a děti zasažené domácím násilím. Kromě dočasného útočiště nabízí Refuge ženám i individuální emoční a praktickou podporu. Zde jsem strávila 7 měsíců a poté jsme se s mým synem přestěhovali do bytu 2+1, který mi přidělil stát. Nájem bytu mi pokrývá sociální příspěvek a ještě mi zbývá. Po celou dobu se o mě starala přidělená sociální pracovníce, která mi pomáhala se zařizováním veškerých úředních záležitostí, s péčí o syna, psychicky mě podporovala, a byla na mě ve všech ohledech velice hodná. Pomohla mi také s žádostmi o podporu od státu, od finanční podpory až po tu hmotnou. Např. od organizace Local assistant scheme jsem dostala novou lednici a pračku. Od organizace Walton Charity Organisation a Walton Children's Centre jsem dostala novou troubu a koberce. Pomoc od státu adresovaná svobodným matkám nebo matkám na útěku před domácím násilím, je zde skutečně na každém kroku.

Vyhodnocení:

Věra Laghrib Nováková je příkladem oběti domácího násilí, nad kterou pachatel uplatňuje svoji moc z pozice jiného náboženského vyznání, jiné kultury. Nasvědčuje tomu velmi rychlý spád zásadních vztahových událostí, kde je nejzásadnějším momentem svatba s mužem muslimského vyznání. Oběť si v dobu svatby absolutně neuvědomovala vážnost takového počinu a jeho důsledky. Narozením společného syna si manžel začal nárokovat nejen manželku, ale i syna, jako svůj výhradní „majetek“ a začal uplatňovat svoji moc, a to způsobem stále se stupňujícím až k ohrožení na životě jak manželky, tak společného syna.

Stejně jako Karla Bernardová, oběť z první kazuistiky, i Věra Laghrib Nováková spadá do intelektuální skupiny žen, které jsou schopny a mají sílu i v té nejtěžší životní situaci své trápení dostatečně objektivně vyhodnotit a následně jednat. Poslední kapkou pro Věru byl fyzický útok ze strany manžela takového charakteru, kdy byla na životě ohrožena už nejen ona, ale i jejich společný syn. A jak je patrné z příběhu Karly, tak i Věry, mateřská láska, pud a ochrannost vůči batoleti, dává ženám sílu překonat samu sebe a postavit se celé situaci čelem. Později se napřímit a bojovat a věřit ve výhru v podobě vytouženého klidného života pro své dítě.

Stejně jako předešlý příklad, i zde bych začlenila zmíněnou formu domácího násilí dle klasifikace C. Helfferich do 1. Vzorce: Rychlý odchod, odloučení.

Oběť popisuje, že nejvíce jí pomohla pomoc přítelkyně, sociální pracovnice, sociálních a charitativních organizací (Refuge, Local assistant scheme, Walton Charity Organisation a Walton Children's Centre) státní podpora. Zde nutno podotknout, že státní podpora ve Velké Británii má mnohem delší tradici a celkově kvalitněji i kvantitativněji propracovaný systém, nežli Česká republika. Ženy s dětmi a konkrétně ženy s dětmi jako oběti domácího násilí mají ve Velké Británii obrovskou podporu státu i soukromých či charitativních organizací. Finanční náročnost těchto služeb je nulová nebo naprosto minimální.

7 Postavení oběti ve vybraných zemích Evropské Unie – komparativní vhléd

7.1 Velká Británie

Na internetu se v roce 2002, jako reakce na zoufalý stav problematiky domácího násilí v České republice, objevuje článek přeložený z anglických Britských listů. Název článku byl jasně určující: „Domácí násilí: jak se tento problém snaží řešit v Británii“ Článek reagoval na nečinnost českých orgánů vůči obětem domácího násilí a kontrastoval tehdejší situaci ve Velké Británii. V článku byl citován výňatek z letáku vydaného ministerstvem vnitra Velké Británie, který reaguje na problematiku domácího násilí. V letáku, který je v zemi šířen již od roku 1999, se mimo jiné uvádí:

„...Mnoho druhů domácího násilí je trestným činem a policie bere veškeré formy domácího násilí velmi vážně. Většina poboček britské policie má speciálně kvalifikované, zkušené pracovníky, kteří vás vyslechnou a budou s vámi hovořit v nepřítomnosti vašeho partnera. Ženy mohou požádat o to, aby je vyslechla policistka. Policie může, pokud si to přejete, zařídít lékařskou pomoc, dopravu a bezpečné místo, kam se můžete uchýlit. První prioritou policie je vaše bezpečí a bezpečí vašich dětí.

Ať už policie zahájí trestní stíhání proti násilné osobě anebo ne, máte v každém případě právo využít občanského práva k vlastní ochraně, abyste mohli žít v bezpečí. Podle Zákona o rodinném právu (Family Law Act) má mnoho lidí, kteří jsou oběti domácího násilí, právo zažádat o soudní příkaz proti násilníkům. Například máte možnost zažádat o soudní příkaz proti osobě, s níž žijete anebo s níž jste žil(a) (bez ohledu na to, zda jste s ní v manželském vztahu), proti osobě, se kterou jste se rozhodl(a) uzavřít sňatek anebo proti osobě, s níž sdílíte rodičovskou odpovědnost za výchovu dítěte.

Tyto soudní příkazy jsou schopny zamezit násilnému chování anebo v některých případech zabránit násilníkovi v přístupu do vašeho domu či bytu. Soudy mohou opatřit trestní příkaz pravomocí danou osobu zatknout, takže v případě, že není trestní příkaz respektován, násilníka odvede policie k soudu....“³⁰

³⁰Britské listy [online]. Praha, 2002 [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <https://legacy.blisty.cz/art/11344.html>.

Po skončení citace z Britských listů český článek řečnický vyzývá Grossovo ministerstvo vnitra, kdy ono začne s obdobnou iniciativou...? Česká republika započala až v roce 2007, kdy teprve definuje pojem domácí násilí, a začleňuje jej do legislativy.

Západní Evropa měla v této problematice velký náskok a Česká republika by se mohla v tomto ohledu inspirovat. Ve Velké Británii je již dlouho možno registrovat řadu úřadů a organizací zabývajících se pomocí obětem domácího násilí:

24-hour National Domestic Violence Freephone Helpline.

<http://www.nationaldomesticviolencehelpline.org.uk/>

Na webových stránkách této telefonní linky si můžeme vybrat z rozcestníku, který nabízí možnosti pomoci pro:

- a) ženy, které se staly obětí domácího násilí
- b) přítele nebo člena rodiny, který se stal obětí domácího násilí
- c) poskytuje profesionální rady a informace o domácím násilí
- d) provozuje pomocnou linku odpovídající na konkrétní dotazy o domácím násilí

Women's aid until women and children are safe.

<https://www.womensaid.org.uk/information-support/what-is-domestic-abuse/>

Tyto webové stránky jsou obsahově velice bohaté na informace a popis pojmu domácí násilí, včetně jeho důsledků. Popisuje vliv domácího násilí na děti, přibližuje domácí násilí tzv. „v číslech“, vysvětluje, proč ženy mnohdy nenajdou sílu od násilníka odejít, na jaké služby a organizace se může oběť obrátit.

National Centre for Domestic Violence

<http://www.ncdv.org.uk/>

Organizace zaměřená na pomoc obětem domácího násilí. Vznikla jako charitativní počín, ovšem postupem času se z ní vyvinula soukromá společnost. Na svém webu však

uvádí, že za pomoc oběti domácího násilí však nikdy neúčtovala a ani nikdy účtovat nebude. Národní centrum domácího násilí mimo jiné blíže specifikuje, jak mohou britské zákony pomoci ochránit oběť. A v případech, kam už zákon nedosahuje, snaží se sama organizace dělat, co je v jejích silách. Britská legislativa má právo vydat „příkaz“, kterým se rozumí jakýkoliv soudní příkaz, který činní někoho jednat nebo někomu zakazuje jednat určitým způsobem. Naléhavým příkazem je neformální popis soudního příkazu vydaný bez upozornění ex-partnera (násilníka). Osoba, proti které je příkaz vydán o příkazu neví, dokud mu není doručen. V Británii se můžeme setkat se třemi nejčastějšími příkazy, které oběť před násilníkem dokážou ochránit:

Non-Molestation Order

Násilníkovi zakazuje používání a výhrůžky fyzickým násilím, zastrašování, obtěžování, komunikaci s obětí, pokud si jí oběť nepřeje. Obvykle se uděluje na 6 – 12 měsíců.

Occupation Order

Násilníkovi pozastavuje nebo omezuje práva ke společnému bydlení, vyhošťuje násilníka ze společné domácnosti, zabraňuje jeho návratu, zajišťuje ochranné pásmo 100m kolem domova oběti.

Prohibitet Steps Order

Zakazuje násilníkovi odvést společné dítě, omezuje styk a komunikaci s dítětem.

O vydání těchto příkazů dle čl. 62, odst. 3 Zákona O Rodinném právu, z roku 1996, může zažádat osoba, která je ve vztahu k oběti: jejím partnerem, či bývalým partnerem, v jiném rodinném vztahu (včetně in-law), člověkem žijícím ve společné domácnosti, člověkem s nímž mám společné děti, nebo je osobou, která v nedávné době (5-7 dní) vykonala na oběti fyzické násilí či jeho hrozbu, která se v nedávné době pokoušela o odnětí dítěte od matky, pečující osoby.

Men's Advice Line

<http://www.mensadvice.org.uk/>

V Británii se i muži, jakožto oběti domácího násilí, mohou obrátit na specifickou pomocnou linku.

GALOP National LGBT + Domestic Abuse Helpline

<http://www.galop.org.uk/domesticabuse/>

GALOP je národní organizace zaměřující se na pomoc obětem zločinu z nenávisti, sexuálního násilí a domácího násilí. Dále pomáhá lesbičkám, gayům, bisexuálům, transsexuálům a členům generových menšin v problémech s policií, a nebo s dotazy ohledně jakýchkoliv problémů zákonného charakteru.

Surrey Against Domestic Abuse

<https://www.healthysurrey.org.uk/your-health/domestic-abuse>

Linka proti domácímu zneužívání. Na webové stránce této linky je zajímavostí odkaz na případ „Pokud Vás znepokojuje Vaše vlastní zneužívající chování“. Na této stránce jsem také objevila odkaz „Zakryjte stopy“, po jehož prokliknutí se smažou veškeré stopy o online návštěvě daného webu, dále doporučí a navede jak smazat historii v počítači a jak smazat soukromé procházení na Internet Explorer, Firefox a Chrome.

Další pomocné telefonní linky ve Velké Británii:

24 hour helpline for Surrey 01483 776822, Surrey Police 101, National 24 hour helpline 0808 2000 247, Childline 0800 1111, Samaritans 08457 909090, Victim Support national helpline 0845 30 30 900, Broken Rainbow 0300 999 5428.

7.2 Česká republika

Jak je v práci již několikrát konstatováno, v České republice (dále jen „ČR“) se problematice domácího násilí dlouho nedostávalo adekvátní pozornosti. Před rokem 1989 byla veřejností zcela tabuizována. Až v 90. letech minulého století se začaly objevovat první organizace zaměřené na pomoc obětem domácího násilí. Tyto kromě přímé pomoci klientům, přispěly i k rozpoutání veřejné diskuze na konkrétní dlouho promlčené téma. Byly realizovány první sociologické výzkumy zahrnující i oblast domácího násilí v partnerských vztazích a postupně došlo i ke změnám legislativy, kterou již nastínila kapitola 2.1 této práce.

Prvním výzkumem zaměřeným výhradně na oblast domácího násilí byl výzkum agentury STEM pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR provedený v roce 2001, který zjišťoval povědomí, postoje a zkušenosti české veřejnosti s problematikou domácího násilí.

V červenci 2006 proběhl druhý sociologický reprezentativní výzkum o domácím násilí v ČR. Pro Bílý kruh bezpečí a Philip Morris ČR, a. s. ho opět zrealizovala agentura STEM. Jeho cílovou skupinou byli obyvatelé České republiky starší 15 let, jejichž výsledný soubor činil 1690 respondentů. Výzkum znovu potvrdil, že většina veřejnosti (84 %) považuje domácí násilí za vážný problém, jehož řešení přesahuje možnosti soukromé sféry rodin a vyžaduje intervenci státu. Opakovaně se rovněž ukázalo, že určitou zkušenost s domácím násilím má velká část lidí, každý druhý člověk starší 15 let ví o nějakém případě partnerského násilí z doslechu, zhruba čtvrtina se s tímto druhem domácího násilí setkala přímo, nejčastěji v roli svědka, ale nijak výjimečně i v roli oběti. Hladina výskytu domácího násilí v ČR byla opakovaným výzkumem potvrzena ve výši cca 16 % populace starší 15 let. Příznivou zprávou oproti roku 2001 ovšem bylo, že většina veřejnosti je přesvědčena, že v současné době se o problému domácího násilí více mluví, více se pro jeho řešení dělá a pomoc pro oběti domácího násilí je dostupnější.³¹

Pomoc obětem domácího násilí v ČR nabízí například tyto organizace:

Bílý kruh bezpečí

<https://www.bkb.cz/>

Bílý kruh bezpečí je zapsán v Registru poskytovatelů sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí (dle zákona č.206/2006Sb.) a v Registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů Ministerstva spravedlnosti (dle zákona č. 45/2013 Sb.). Bílý kruh bezpečí (dále jen „BKB“) nabízí komplexní pomoc obětem domácího násilí, které mohou jeho prostřednictvím řešit otázky právní i psychosociální. Organizace provozuje nonstop telefonní linku 116 006 pro oběti kriminality a domácího násilí, nonstop telefonní linku 257 317 110 pro pomoc obětem a svědkům trestných činů, a tzv. DONA linku 251 513 313 nonstop pomoc obětem domácího násilí. Dále provozuje celostátní

³¹STEM [online]. Praha, 2006 [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/domaci-nasili-ii-udaje-z-vyzkumu/>.

síť poraden BKB (Praha, Plzeň, České Budějovice, Liberec, Pardubice, Jihlava, Brno, Olomouc, Ostrava),centrály BKB v Praze, intervenční centrum BKB v Ostravě, klíčové sociální pracovníky pro zvláště zraněné oběti a pozůstalé.

ROSA

<http://rosa-os.cz/>

Organizace ROSA, o.s. je nestátní neziskovou organizací specializující se na pomoc ženám, obětem domácího násilí, a jejich dětem v oblasti prevence domácího násilí. ROSA provozuje SOS telefonickou krizovou pomoc na tel. č. 241 432 466 a 602 246 102 a přímé emailové poradenství na adrese: poradna@rosa-os.cz. Nabízí také útočiště v azylovém domě s utajenou adresou.

ACORUS

<http://www.acorus.cz/>

ACORUS,z.ú. nabízí komplexní odbornou pomoc obětem a osobám ohroženým domácím násilím. Posláním této organizace je snaha pomoci obětem (ženám s dětmi) překonat nepříznivé sociální situace a pomoc začlenit se zpět do běžného života bez násilí. Provozuje azylový dům, odborné sociální poradenství, právní poradenství a krizovou pomoc prostřednictvím telefonní linky 283 892 772.

Centrum sociálních služeb Praha, INTERVENČNÍ CENTRUM

<http://www.csspraha.cz/24828-intervencni-centrum-pomoc-obetem-domaciho-nasili>

Intervenční centrum při Centru sociálních služeb Praha nabízí i program VIOLA, zaměřující se na pomoc pachatelům domácího násilí (i po vykázaní ze společného obydlí), osobám konfliktním.

Pomoc obětem domácího násilí v ČR nabízejí i tyto organizace:

Arcidiecézní charita PrahaProjekt MAGDALA

<http://praha.charita.cz/sluzby/magdala/>

PROFEM - Konzultační středisko pro ženské projekty

<http://www.profem.cz/>

7.3 Komparace pozice oběti domácího násilí ve Velké Británii a v České republice

7.3.1 Oběť žena na mateřské dovolené

Každá žena bojuje s přesvědčením, zda je dobrou matkou. Mateřství je tvrdá práce, a o to je to těžší, když máte vedle sebe partnera, který Vás sráží, podkopává, snižuje, a tím Vám, a skrze Vás i Vaším dětem, působí stress.³²

V obou zmíněných kazuistikách byla obětí domácího násilí žena, matka, toho času na mateřské dovolené. Z obecného hlediska žena v té nejtěžší životní situaci, co do finanční i osobní stránky. V jednom případě žena žijící v Londýně, vdaná za muslima. V druhém případě žena z Čech, žijící v nesezdaném partnerském vztahu, zatížena hypotečním úvěrem. Těžko hodnotit, která ze situací je horší. Pro obě ženy je totožné, že se dokázaly vysvobodit, postavit se na vlastní nohy, nalézt pomoc a vytoužený klid.

Pomineme-li teď zcela psychickou stránku věci a zaměříme-li se na tu hmotnou, pak nutno připustit, že k procesu „vysvobození“ je základním stavebním kamenem v obou kazuistikách, pro obě ženy výše jejich mateřského či rodičovského příspěvku představující v danou chvíli jejich jediný příjem. Zatímco v České republice máme prvních 28 týdnů peněžitou pomoc v mateřství, kterou vyplácí Okresní správa sociálního zabezpečení a tvoří jej 70% denního vyměřovacího základu za posledních odpracovaných 12 kalendářních měsíců. Tato částka podléhá redukci dle konkrétně stanovených redukčních hranic.³³ Na ni navazující rodičovský příspěvek, který vyplácí Odbor sociální podpory podléhající Úřadu práce a tvoří jej 220 000,-Kč s možností libovolného rozložení této částky až do 4 let věku dítěte. Při pobírání rodičovského příspěvku je možno pracovat u svého zaměstnavatele či u jiného zaměstnavatele bez omezení, možná je i samostatně výdělečná činnost.³⁴ Ve Velké Británii funguje systém na obdobném principu, v mírně odlišných cenových a časových hladinách. Matka může

³²CORY, J., McANDLESS-DAVIS, K. *When love hurts: a woman's guide to understanding abuse in relationships*. New York: New American Library, 2016, str. 106 – 107, ISBN 9780425274286

³³ČSSZ[online]. Praha, 2017 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/penezita-pomoc-v-materstvi.htm>.

³⁴MPSV[online]. Praha, 2018 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp.

zůstat na mateřské dovolené celkem 52 týdnů, avšak poslední kvartál již bez finančního nároku. Maternity Allowance (mateřský příspěvek) je tedy vyplácen maximálně po dobu 39 týdnů. Po dobu prvních 6 týdnů pobírá matka 90% své průměrné hrubé týdenní mzdy, při čemž horní hranice není nijak stanovena a nepodléhá žádné redukci. Zbývajících 33 týdnů jsou dávky vypláceny buď v paušální výši 124,88 liber týdně, nebo 90% průměrné hrubé týdenní mzdy, podle toho, která z možností představuje nižší částku.³⁵ V rámci mateřské dávky hrazené zaměstnavatelem, může matka odpracovat až 10 dní bez ztráty nároku na dávku. Jedná se o tzv. „dny udržení kontaktu“ (Keeping in Touch), které ženě umožňují zůstat v kontaktu s pracovištěm a účastnit se před návratem do zaměstnání například školení nebo jiných pracovních aktivit. Tyto dny lze zavést pouze s explicitním souhlasem zaměstnankyně i zaměstnavatele. Tuto možnost česká legislativa nezná.³⁶

7.3.2 Útočiště po odchodu z domova

Anglická občanka na útěku před domácím násilím má v případě nouze na výběr z 275 Refuges.³⁷ Česká občanka v nouzi může zvolit jeden z mnoha azylových domů pro ženy a ženy s dětmi. Azylové domy poskytující dočasný domov cíleně pro ženy, které utíkají před domácím násilím, jsou v České republice ještě poměrně „v plenkách“. O další následnou pomoc se ženy mohou obrátit na sociální pracovníce a na řadu organizací. Těchto Velká Británie sice nabízí mnohem širší síť, avšak ani Česká republika na tom není v této sféře zcela pozadu (viz. kapitola 7.2).

7.3.3 Vyhodnocení dostupných kvantitativních ukazatelů

Statistika vydaná v roce 2007 organizací Amnesty International uvádí, že 1 z 20 žen v Anglii a Walesu byla obětí domácího násilí. Pouze 1 z 5 případů je nahlášen na policii. Dle Britského průzkumu kriminality je ve 45% všech ohlášených znásilnění

³⁵Lochneska.cz[online]. Česká republika, 2018 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: <http://www.lochneska.cz/maternityallowance>.

³⁶EVROPSKÁ KOMISE. *Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení ve Spojeném království (Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění)*. EU, 2012, str. 11, Dostupné z: http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20UK_cs.pdf.

³⁷CRAVEN, P. *Living with the Dominator – A book about the Freedom Programme*. Knighton: Freedom Publishing, 2008, str. 99, ISBN-13: 978-0-9558827-0-8

pachatelem aktuální partner oběti. Statistika vydaná v roce 2003 Ministerstvem zdravotnictví ve Velké Británii hovoří o tom, že více než 750 000 dětí ročně je svědkem domácího násilí. A téměř tři čtvrtiny všech dětí žije v takovém domácím prostředí, kde domácí násilí již nastalo. London Home Office vydala v roce 2007 prohlášení, že každé tři dny je ve Velké Británii zavražděna jedna žena svým násilnickým partnerem.³⁸ Oproti tomu v České republice, i přes pomalé zvyšování snah, stále není domácímu násilí věnována tak velká pozornost jako v západních zemích, v našem případě ve Velké Británii. Proto také chybí obdobné statistiky. Data týkající se domácího násilí si vede každá organizace sama, dle svého konkrétního zaměření. Existuje například statistická ročenka kriminality, avšak z ní není patrné, zda byla vražda uskutečněna v souvislosti s domácím násilím či nikoliv. Je ale jisté, že vraždy v rámci partnerů či užší rodiny nejsou ojedinělé. Dle statistiky vydané Policejním prezidiem v roce 2013 tvoří zhruba polovinu všech případů. Kriminalisté zde uvádějí 112 obětí vražd motivovaných osobními vztahy. Z nich 52 útok nepřežilo, 57 čelilo pokusu o vraždu a 3 lidé byli ve stadiu přípravy vraždy. Mezi těmito oběťmi bylo 27 % osob, které byly přímými životními partnery pachatelů, a 84 % z těchto obětí byly ženy. Podle policejních evidencí se počet případů domácího násilí v České republice ročně pohybuje mezi 420 – 580 případů.³⁹

³⁸CRAVEN, P. *Living with the Dominator – A book about the Freedom Programme*. Knighton: Freedom Publishing, 2008, str. 65, ISBN-13: 978-0-9558827-0-8

³⁹*Econimia, a.s., Aktualne.cz*[online]. Praha, 1999-2018 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/pocty-obeti-domaciho-nasili-v-cesku-chybi-statistiky/r~c9cc58ec4fde11e5a80c0025900fea04/?redirected=1519566351>

ZÁVĚR

Věcná část práce v rámci teoretického vhledu širší formou objasnila předpoklady a příčiny vzniku domácího násilí, základní východiska a pojmosloví zkoumané oblasti v rámci interdisciplinárního vhledu. Přiblížila jeho formy, typy a důsledky. V užším postihu analyzovala osobu pachatele z psychologického hlediska. Z většinové části se však práce zaměřila na oběť, její psychologický profil, vliv dopadů násilí na její osobu a v neposlední řadě na způsoby pomoci obětem včetně prevence do budoucna. Práce využila konkrétní kazuistiky. V rámci komparativní metody byla porovnána pozice oběti ve vybraných zemích Evropské Unie, a to ve Velké Británii a v České republice.

Paradoxně nutno poznamenat, že domácí násilí je tím lépe odhalitelné a prokazatelné, čím větší následek vykoná. Skutečnost, že oběť bývá vždy poznamenána ponížením, pocitem nízké sebedůvěry a celkové bezmoci, taktéž nijak nepřispívá k lepšímu odhalení či ke spolupráci s pomocnými orgány.

Jako prokazatelný následek domácího násilí bývá ve většině případů ublížení na zdraví, těžká újma na zdraví, škoda na majetku, v krajním případě smrt ohrožené osoby. Poškození obětí nebývá pouze fyzické a materiální, ale může způsobit vážnou psychickou újmu. Řada obětí potřebuje kvalifikovanou pomoc a péči na dlouhé cestě uzdravení a k návratu ke svému zdravému a sebejistému já. Jak jsem již uvedla v úvodu, domácí násilí má ve společnosti historické předpoklady, děje se dnes a denně, a s největší pravděpodobností se bude uskutečňovat dále. Stejně jako je nesmrtelný kontrast dobra a zla, černé a bílé, síly a slabosti.

Avšak i přesto se v závěru práce zamýšlím, zda by bylo možno alespoň minimalizovat výskyt domácího násilí?

Jako velké pozitivum spatřuji zvyšující se zájem odborné i laické veřejnosti o toto dlouho tabuizované téma. Jsme již schopni si tuto společensko-vztahovou problematiku nejen odhalit či přiznat, ale dokážeme ji i konkrétně pojmenovat, zařadit, vyhodnotit a na tomto základě se především pokoušet o prevenci do budoucna. Po vzoru západní Evropy se i v České republice pomalu ale jistě rozšiřují snahy o různé druhy pomoci obětem, vznikají intervenční centra a další jiné organizace s obdobným zaměřením.

Osobně jsme přesvědčena, že na pachatele, jakožto iniciátora výbojů domácího násilí, má klíčový vliv souhra několika faktorů. Jedním z nich je, beze sporu, předurčená genetika. Svůj podíl má však i vliv výchovy, a tento je třeba nezanedbat! Nedovolme proto našim dětem, aby byly účastníky psychické a fyzické agrese. Nedeformujme našim dětem představu o partnerských a mezilidských vztazích. Dejme našim dětem domov v jeho pravém slova smyslu. Domov jako oázu klidu, jistoty a bezpečí. Naučme se povznést nad nejčastěji citovaný argument týraných žen, že zůstávají v násilném vztahu: „kvůli dětem“. Pohlédněme na něj z druhé strany, seberme poslední zbytky sebehodnoty a právě „kvůli dětem“ a jejich zcela přirozené absorpci patologických sociálních vzorců v rodině nedovolte nikomu zacházet s Vámi jako s někým podřadným a ukažte, že máte právo a sílu z násilného vztahu odejít! Jedině tak ubude potenciálních pachatelů a jedině tak ubude potenciálních obětí a společnost tak bude mít naději na šťastnější mezilidská soužití.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. CORY, J., McANDLESS-DAVIS, K. *When love hurts: a woman's guide to understanding abuse in relationships*. New York: New American Library, 2016, ISBN 9780425274286
2. CRAVEN, P. *Living with the Dominator – A book about the Freedom Programme*. Knighton: Freedom Publishing, 2008, ISBN-13: 978-0-9558827-0-8
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2004, ISBN 80-86473-86-4
4. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky (Domácí násilí, stalking, predikce násilí)*. Vyd.1. Praha: Grada Publishing a.s., 2008, ISBN 978-80-247-2207-8
5. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007, ISBN 978-80-247-2014-2
6. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí (pracovní manuál)*, Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, 2005, ISBN 80-239-5686-8
7. EVROPSKÁ KOMISE. *Vaše práva v oblasti sociálního zabezpečení ve Spojeném království (Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění)*. EU, 2012, str. 11, Dostupné
z:http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20UK_cs.pdf
8. GJURIČOVÁ, Š., KOCOURKOVÁ, J., KOUTEK, J. *Podoby násilí v rodině*. Praha: Vyšehrad, spol. s r.o., 2000, ISBN 80-7021-416-3
9. HUBERT, J., kpt., PhDr., psycholog oddělení psychologických služeb Krajského ředitelství policie Královéhradeckého kraje, pedagog pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, *Domácí násilí – varovné signály na začátku vztahu*.
10. JELÍNEK, J., Doc., JUDr., CSc., a kol. *Trestní zákon a trestní řád*. Praha: Linde Praha a.s., 2006, ISBN 80-7201-618-1
11. KRÁLÍČKOVÁ, Z., ŽATECKÁ, E., DÁVID, R. a KORNEL, M. *Právo proti domácímu násilí*. Praha: C.H. Beck, 2011, ISBN 978-80-7400-381-3

12. MARTINKOVÁ, M., PhDr., CSc., MACHÁČKOVÁ, R., Mgr. *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2001, ISBN 80-86008-98-3

Elektronické zdroje

1. ACORUS [online]. Praha, 2011 [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.acorus.cz/cz/domaci-nasili/info-o-domacim-nasili.html>
2. *Bílý kruh bezpečí* [online]. Praha, 2007 [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://www.domacinasili.cz/domaci-nasili/>
3. *Britské listy* [online]. Praha, 2002 [cit. 2018-02-03]. Dostupné z: <https://legacy.blisty.cz/art/11344.html>
4. ČSSZ [online]. Praha, 2017 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/penezita-pomoc-v-materstvi.htm>
5. *Econimia, a.s., Aktualne.cz* [online]. Praha, 1999-2018 [cit. 2018-02-25]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/pocty-obeti-domaciho-nasili-v-cesku-chybi-statistiky/r~c9cc58ec4fde11e5a80c0025900fea04/?redirected=1519566351>
6. ELYNA [online]. 2011 [cit. 2018-01-21]. Dostupné z: <http://www.elyna.wz.cz/index.htm>
7. *Galop* [online]. 2017 [cit. 2018-02-07]. Dostupné z: <http://www.galop.org.uk/domesticabuse/>
8. *Health and Wellbeing Surrey* [online]. 2013 – 2018 [cit. 2018-02-07]. Dostupné z: <https://www.healthysurrey.org.uk/your-health/domestic-abuse>
9. *Hospodářské noviny* [online]. Fra: ČTK, 2015 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <http://domaci.ihned.cz/c1-63673590-detsky-vrah-z-vidoa-is-je-asi-synem-partnerky-francouzskeho-islamisty>
10. *IDT Brno* [online]. Brno: IDT Brno, 2014 [cit. 2017-11-20]. Dostupné z: <http://www.idtbrno.cz/domaci-nasili-vceskem-pravu>
11. *Lochneska.cz* [online]. Česká republika, 2018 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: <http://www.lochneska.cz/maternityallowance>
12. *Men's Advice Line* [online]. 2018 [cit. 2018-02-07]. Dostupné z: <http://www.mensadvice.org.uk/>
13. *MPSV* [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-02-11]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp

14. *NCDV* [online]. 2018 [cit. 2018-02-07]. Dostupné z: <http://www.ncdv.org.uk/>
15. *ROSA* [online]. 2014 [cit. 2018-01-18]. Dostupné z: <http://rosa-os.cz/informace-pro-zeny/co-je-domaci-nasili/>
16. *STEM* [online]. Praha, 2006 [cit. 2018-02-21]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/domaci-nasili-ii-udaje-z-vyzkumu/>.
17. *Women's Aid and Refuge* [online]. 2012 [cit. 2018-02-07]. Dostupné z: <http://www.nationaldomesticviolencehelpline.org.uk/>

Ostatní zdroje

HUBERT, Jan, kpt. PhDr., psycholog oddělení psychologických služeb Krajského ředitelství policie Královéhradeckého kraje, pedagog pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, *Domácí násilí – varovné signály na začátku vztahu*

Mgr. Karla Bernardová, oběť domácího násilí (toto jméno a příjmení je smyšlené)

Věra Laghrib Nováková (toto jméno a příjmení je smyšlené)